

Godina II - Broj 5

Nedjelja, 14. mart/ožujak 1993.
S A R A J E V O

Za svaki broj posebno se
utvrđuje cijena
Žiro-račun 10100-603-1396

119

Na osnovu člana 5. Uredbe sa zakonskom snagom o provođenju Odluke Republičkog referenduma ("Službeni list RBiH", broj 2/93) i člana 49. Poslovnika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 37/91 i RBiH broj 5/92), Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 24. februara 1993. godine, donijelo je

ODLUKU

O UTVRĐIVANJU PREČIŠĆENOG TEKSTA USTAVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

I

Utvrđuje se Prečišćeni tekst Ustava Republike Bosne i Hercegovine.

II

Prečišćeni tekst Ustava Republike Bosne i Hercegovine je sastavni dio ove odluke.

III

Prečišćeni tekst Ustava Republike Bosne i Hercegovine objavit će u "Službenom listu RBiH".

Broj 02-111-91
24. februara 1993. godine
Sarajevo

Predsjednik
Predsjedništva RBiH,
Alija Izetbegović, s. r.

USTAV REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE (Prečišćeni tekst)

Dio prvi

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA

Član 1.

Republika Bosna i Hercegovina je suverena i nezavisna država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

Član 2.

Gradani, narodi Bosne i Hercegovine - Srbi, Hrvati, Muslimani i pripadnici drugih naroda koji u njoj žive ostvaruju svoja suverena prava u Republici Bosni i Hercegovini.

Član 3.

U Republici Bosni i Hercegovini zajamčena je ravnopravnost naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

Narodima Bosne i Hercegovine - Hrvatima, Muslimanima, Srbima i pripadnicima drugih naroda koji u njoj žive obezbjeđuju se uslovi za afirmaciju nacionalnih vrijednosti i za slobodno ispoljavanje nacionalnih osobenosti u skladu sa potrebama zajedničkog života.

U skupštinama društveno-političkih zajednica, organima koje one biraju, Predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine i drugim državnim organima obezbjeđuje se srazmjerna zastupljenost naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

Član 4.

U Republici Bosni i Hercegovini u službenoj upotrebi je srpskohrvatski odnosno hrvatskosrpski jezik ijekavskog izgovora.

Oba pisma - latinica i ćirilica su ravnopravna.

Član 5.

Teritorija Republike Bosne i Hercegovine je jedinstvena i nedjeljiva.

Granice Republike mogu se mijenjati odlukom Skupštine Republike Bosne i Hercegovine samo u skladu sa voljom građana cijele Republike, izraženom njihovim prethodnim izjašnjavanjem putem referenduma, ako se za mijenjanje izjasne najmanje dvije trećine ukupnog broja birača.

Član 6.

Za građane Republike Bosne i Hercegovine postoji državljanstvo Republike Bosne i Hercegovine.

Član 7.

Grb Republike Bosne i Hercegovine je štitastog oblika, plave boje, podijeljen na dva polja dijagonalnom gredom bijele boje sa po tri ljljana zlatnožute boje u svakom polju.

Član 8.

Zastava Republike Bosne i Hercegovine je pravougaonog oblika sa grbom Republike Bosne i Hercegovine u sredini na bijeloj podlozi. Odnos širine i dužine zastave je jedan prema dva.

Član 9.

Glavni grad Republike Bosne i Hercegovine je Sarajevo.

Dio drugi

DRUŠTVENO UREĐENJE

G l a v a 1

DRUŠTVENO-EKONOMSKO UREĐENJE

Član 10.

1. Zajamčuju se svi oblici svojine.

Svi oblici svojine su ravnopravni i uživaju zaštitu.

Nosioci prava svojine su fizička i pravna lica.

Slobodno je, u skladu sa Ustavom, obavljanje privredne i druge djelatnosti sredstvima u svim oblicima svojine.

2. Svojinska prava i obaveze prema sredstvima u društvenoj svojini i uslovi pod kojima se na ta sredstva mogu sticati drugi oblici svojine uređuju se zakonom.

Ovlaštenja i obaveze prema sredstvima u državnoj svojini uređuju se zakonom.

Prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi su u društvenoj ili državnoj svojini.

Na prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi može se, pod uslovima utvrđenim zakonom, steći pravo korišćenja.

Sredstva privredne infrastrukture mogu biti u svim oblicima svojine pod uslovima utvrđenim zakonom.

3. Strano lice može sticati pravo svojine na nepokretnosti pod uslovima utvrđenim zakonom.

Član 11.

Društveno utvrđenim opštim uslovima privredivanja, planovima društveno-političkih zajednica i mjerama ekonomske politike ne može se narušavati Ustavom utvrđena samostalnost i ravnopravnost u sticanju dohotka preduzeća koja obavljaju privredne djelatnosti.

Ako se aktom organa društveno-političke zajednice narušava Ustavom utvrđena ravnopravnost preduzeća, drugih organizacija i zajednica u sticanju dohotka na tržištu, istovremeno se aktom te društveno-političke zajednice utvrđuje i obezbjeđuje odgovarajuća kompenzacija, pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

Član 12.

Izuzetno, prava društveno-političke zajednice u pogledu nekretnina i pokretnih stvari i drugih prava u društvenoj, odnosno državnoj svojini mogu se, istovremeno sa prenosom prava i dužnosti, bez naknade zakonom prenijeti na drugu društveno-političku zajednicu u Republici, uz preuzimanje obaveza koje postoje na tim nekretninama.

Ako društveno-politička zajednica na koju su prenesena prava iz prethodnog stava prestane koristiti nekretnine i pokretne stvari u svrhu za koje su prenesene, prava na te nekretnine i pokretne stvari preuzima društveno-politička zajednica koja je prethodno bila nosilac tih prava.

Član 13.

Svojina i rad su osnove upravljanja i učešća u odlučivanju. Radnici imaju pravo na samoupravljanje na osnovu zakona, kolektivnog ugovora i statuta.

Član 14.

1. Strano lice može ulagati sredstva u preduzeće, banku ili drugu finansijsku organizaciju, zadrugu i druge oblike saradnje i zajedničkog poslovanja.

Strano lice može zajedno sa domaćim licima osnovati mješovito preduzeće, banku ili drugu finansijsku organizaciju, ugovornu organizaciju, a može osnovati i sopstveno preduzeće, ako zakonom nije, izuzetno, utvrđeno da u određenim djelatnostima ili poslovima, odnosno područjima, strano lice ne može osnovati sopstveno preduzeće.

2. Strano lice ima pravo da učestvuje u upravljanju zajedničkim poslovanjem za vrijeme na koje su sredstva uložena, pravo na povraćaj uloga i druga prava utvrđena ugovorom.

Strano lice može zadržati pravo svojine na uložena sredstva.

Kad je osnovalo sopstveno preduzeće, strano lice zadržava pravo svojine na uložena sredstva i ima pravo svojine na sredstva koja je to preduzeće ostvarilo svojim poslovanjem.

Ova prava stranog lica ne mogu se umanjiti zakonom ili drugim propisom.

3. Prava i obaveze radnika u preduzeću, zajedničkoj banci ili drugoj zajedničkoj finansijskoj organizaciji i ugovornoj organizaciji uređuju se kolektivnim ugovorom.

4. Pravni položaj mješovitog preduzeća, banke ili druge finansijske organizacije, ugovorne organizacije i sopstvenog preduzeća i pravni položaj stranog lica koje je samostalno, odnosno zajedno sa domaćim licima osnovalo te organizacije, kao i osnovna prava i obaveze radnika koji su zaposleni u njima, uređuju se u skladu sa zakonom.

Član 15.

Preduzeća, druge organizacije i zajednice mogu, radi proširivanja materijalne osnove rada, prikupljati novčana i druga sredstva građana i obezbijediti im, uz povraćaj vrijednosti tih sredstava, i naknadu za njihovo korišćenje u vidu kamata, odnosno određenih pogodnosti, u skladu sa zakonom.

Građani mogu ulagati novčana i druga sredstva u preduzeće, drugu organizaciju i zajednicu uz zajednički rizik i po tom osnovu ostvariti pravo na povraćaj vrijednosti tih sredstava i naknadu za korišćenja tih sredstava, zavisno od rezultata koje ostvari to preduzeće, druga organizacija i zajednica, kao i pravo da budu obavještavani o rezultatima korišćenja tih sredstava i stiču pravo da učestvuju u odlučivanju o određenim poslovima u vezi sa korišćenjem uloženi sredstava, u skladu sa zakonom.

Preduzeće, druga organizacija i zajednica može, radi prikupljanja, odnosno ulaganja sredstava građana, izdavati vrijednosne papire, koji glase na ime ili na donosioca i po kojima imaoi tih papira ostvaruju pravo na naknadu za korišćenje tih sredstava, odnosno i pravo na učešće u odlučivanju, pod uslovima i na način utvrđenim zakonom.

Građani mogu zadržati pravo svojine na uložena sredstva, osim u slučajevima određenim zakonom.

Član 16.

Radniku koji nesavjesno ili neuspješno ispunjava svoje dužnosti i radne obaveze prestaje radni odnos pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

Radniku ne može prestati radni odnos ako usljed tehnoloških i drugih unapređenja kojima se doprinosi povećanju produktivnosti rada i većem uspjehu preduzeća, druge organizacije i zajednice prestane potreba za njegovim radom u toj organizaciji dok mu se ne obezbijedi drugo radno mjesto koje odgovara njegovim radnim sposobnostima ili mu se na drugi način ne obezbijedi ostvarivanje prava na rad ili zakonom određena prava po osnovu rada.

Zakonom se za te svrhe može utvrditi obaveza udruživanja sredstava ili obezbjeđivanja sredstava na drugi način i propisati uslovi i način upotrebe tih sredstava.

Zakonom se može propisati obaveza udruživanja ili obezbjeđivanja sredstava na drugi način za materijalno obezbjeđenje nezaposlenih lica, prekvalifikaciju radnika i stvaranje povoljnijih uslova za zapošljavanje uopšte.

Zakon, kojim se utvrđuje društveni interes za preduzimanje mjera za sanaciju preduzeća, drugih organizacija i zajednica koje dođu u izuzetne ekonomske teškoće, može se donijeti po prethodno pribavljenom mišljenju Privredne komore Bosne i Hercegovine i sindikata Bosne i Hercegovine.

Član 17.

Radnici u preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama učestvuju u obezbjeđivanju Ustavom utvrđenih opštih društvenih potreba koje zadovoljavaju u opštini i Republici, plaćanjem ovim zajednicama poreza i drugih dažbina iz dohotka preduzeća, drugih organizacija i zajednica i iz svojih ličnih dohodaka, u skladu sa namjenom odnosno sa ciljevima kojima služe sredstva dobivena od poreza i drugih dažbina.

Obaveze plaćanja poreza i drugih dažbina opštini i Republici utvrđuju se zavisno od sposobnosti privrede da, u skladu sa dostignutim stepenom produktivnosti ukupnog društvenog rada i sa potrebama materijalnog i društvenog razvoja koje odgovaraju njenim mogućnostima i dugoročnim interesima razvoja Republike, obezbijedi zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba radnika i potreba proširene reprodukcije. Ove obaveze utvrđuju se i zavisno od sposobnosti preduzeća, druge organizacije i zajednice, da u skladu sa opštim obavezama privrede, rezultatima rada i uspjehom koje ostvare, obezbijede zadovoljavanje ovih potreba.

Ova načela primjenjuju se i kad se zakonom privremeno ograniči raspolaganje sredstvima kojima upravljaju radnici u preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama ili se utvrdi obaveza udruživanja tih sredstava.

Član 18.

Opšte društvene potrebe za koje se mogu uvoditi porezi i druge dažbine su: rad državnih organa, javnih ustanova i javnih fondova; odbrana i društvena samozaštita; obaveze opštine odnosno Republike u oblasti obrazovanja, nauke, kulture, fizičke kulture, zdravstva, socijalne zaštite, socijalne sigurnosti i u drugim djelatnostima određenim zakonom; posebna zaštita boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca; zaštita i unapređivanje čovjekove sredine; otklanjanje posljedica elementarnih nepogoda; intervencije u privredi radi zaštite životnog standarda i kompenzacije; primarna poljoprivredna proizvodnja, korišćenje i zaštita voda, zaštita od poplava; obaveze Republike u održavanju puteva; obaveza plaćanja doprinosa za beneficirane penzije; dopunska sredstva opštinama; dopunska sredstva za finansiranje programa aktivnosti političkih i društvenih organizacija; dopunska sredstva za finansiranje komunalnih djelatnosti u opštini; druge potrebe koje su od značaja za ostvarivanje prava i dužnosti Republike odnosno opštine, utvrđene zakonom, odnosno statutom opštine.

Zakon kojim se utvrđuju druge potrebe koje su od značaja za ostvarivanje prava i dužnosti Republike, može se donijeti po prethodno pribavljenom mišljenju Privredne komore Bosne i Hercegovine i to dvotrećinskom većinom glasova svih poslanika nadležnih vijeća Skupštine Republike.

Član 19.

Zakoni, drugi propisi i opšti akti kojima se stvaraju obaveze za budžete i fondove društveno-političkih zajednica ne mogu se donositi ako prethodno organ koji donosi odgovarajući propis, odnosno akt, ne utvrdi da su za izvršavanje tih obaveza obezbijedena sredstva.

Član 20.

Sredstva za ostvarivanje Ustavom i zakonom zajamčenih prava i utvrđenih potreba i interesa društva u oblastima obrazovanja, nauke, kulture, fizičke kulture, zdravstva, socijalne zaštite, socijalne sigurnosti i u drugim oblastima koje su utvrđene Ustavom i zakonom, obezbijeduju se u budžetu društveno-političke zajednice, u fondu ili na drugi zakonom utvrđeni način.

Sredstva za ostvarivanje prava iz zdravstvenog, invalidskog, penzijskog i drugih oblika socijalnog osiguranja obezbijeduju se, na načelima uzajamnosti i solidarnosti, u skladu sa zakonom.

Gradani i privredni i drugi subjekti imaju pravo da se slobodno organizuju radi zadovoljavanja svojih ličnih, odnosno zajedničkih potreba i da obezbijeduju sredstva za njihovo zadovoljavanje.

Član 21.

1. Banka je samostalna finansijska organizacija koja obavlja depozitne, kreditne i druge bankarske poslove.

Banku osnivaju društvena pravna lica usvajanjem osnivačkog akta i ulaganjem sredstava u fondove banke.

Banka, zajedno sa drugim bankama ili drugim zakonom određenim licima, može biti osnivač druge banke ili druge finansijske organizacije.

2. Banka posluje sredstvima uložnim u njene fondove i drugim pribavljenim ili pozajmljenim sredstvima.

Osnivači banke odgovaraju za obaveze banke do visine sredstava koja su uložili u njene fondove.

3. Bankom upravljaju društvena pravna lica koja su je osnovala i uložila sredstva u njene fondove, zavisno od visine tih sredstava, u skladu sa osnivačkim aktom, odnosno statutom banke.

Organ upravljanja bankom je skupština banke, koju čine predstavnici osnivača banke.

4. Druga lica koja ulože sredstva u fondove banke stiču svojstvo osnivača banke sa pravima, obavezama i odgovornostima utvrđenim osnivačkim aktom, odnosno statutom banke.

5. Dobit koju banka ostvari svojim poslovanjem raspoređuje se odlukom skupštine banke u rezerve, kao i na dio koji se isplaćuje ulagačima, odnosno ulaže u druge fondove banke srazmjerno sredstvima koja su uložili u banku.

6. Medusobni odnosi osnivača banke, upravljanje bankom i poslovanje banke uređuju se osnivačkim aktom banke i njenim statutom.

Član 22.

Poslovanje finansijskih organizacija koje se osnivaju radi prikupljanja štednih uloga i upravljanje tim organizacijama, kao i poslovanje banaka koje se odnosi na prikupljanje štednih uloga, uređuje se zakonom, u skladu sa načelima kreditnog sistema.

Prava gradana da na osnovu štednih uloga učestvuju u upravljanju poslovanjem tih finansijskih organizacija i da, pored ugovoreni kamata, stiču i druge određene pogodnosti, uređuju se zakonom.

Član 23.

1. Organizacija za osiguranje je samostalna organizacija za osiguranje imovine i lica i za obavljanje drugih poslova osiguranja.

Organizaciju za osiguranje osnivaju društvena pravna lica i zakonom određena druga lica usvajanjem akta o osnivanju organizacije i ulaganjem sredstava u početne fondove sigurnosti.

Osnivači organizacije za osiguranje odgovaraju za obaveze organizacije do visine sredstava koja su uložili u fondove organizacije.

2. Organizacijom za osiguranje upravljaju njeni osnivači.

Pravo da učestvuju u upravljanju organizacijom za osiguranje imaju gradani i drugi osiguranici u skladu sa aktom o osnivanju organizacije, odnosno statutom organizacije.

Organ upravljanja organizacijom za osiguranje je skupština organizacije, koju čine predstavnici osnivača organizacije i osiguranika.

3. Dobit koju organizacija za osiguranje ostvari raspoređuje se u rezerve sigurnosti, kao i na dio koji se isplaćuje osnivačima, odnosno ulaže u druge fondove organizacije, srazmjerno sredstvima koja su osnivači uložili u organizaciju.

Član 24.

Preduzeća, druge organizacije i zajednice koje obavljaju djelatnosti ili poslove od posebnog društvenog interesa dužne su da obezbijede trajno i neprekidno vršenje djelatnosti, kao i da, u slučaju prekida ili neredovnog vršenja djelatnosti, naknade štetu korisnicima, ako je to predviđeno zakonom.

Član 25.

Preduzeća koja obavljaju privrednu djelatnost i njihova poslovna udruženja udružuju se u privredne komore ili druga opšta udruženja radi zajedničkog udruživanja rada i poslovanja, radi uskladjivanja posebnih, zajedničkih i opštih društvenih interesa, radi dogovaranja o planovima i programima rada i razvoja, za donošenje zakona za utvrđivanje ekonomske politike i radi razmatranja i rješavanja drugih pitanja od zajedničkog interesa.

Radi ostvarivanja ovih ciljeva mogu se i organizacije koje obavljaju društvene djelatnosti udruživati u udruženja za pojedine djelatnosti, odnosno oblasti rada, i u druga opšta udruženja.

Član 26.

Preduzeća koja kao jedinstveni tehnološki sistemi obavljaju djelatnosti u oblasti elektroprivrede, željezničkog saobraćaja i poštansko-telegrafsko-telefonskog saobraćaja obavezno se udružuju za teritoriju Republike, u skladu sa zakonom.

Radnici u ovim preduzećima dužni su da obezbjeđuju tehničku funkcionalnost u radu i na toj osnovi tehnološko i ekonomsko jedinstvo procesa rada, racionalno i efikasno funkcionisanje ovih preduzeća i pojedinih njihovih dijelova na cijeloj teritoriji Republike.

Mogućnost obaveznog udruživanja preduzeća i u drugim oblastima, kad je tehnološko jedinstvo sistema u tim oblastima od interesa za Republiku, uređuje se u skladu sa zakonom.

Član 27.

Političke i druge zakonom određene društvene organizacije mogu sticati sredstva, odnosno određena prava na sredstva, i tim sredstvima se koristiti za ostvarivanje svojih ciljeva i njima raspolagati saglasno statutu tih organizacija i zakonu. Ove organizacije mogu, pod uslovima utvrđenim zakonom, organizovati privrednu i drugu djelatnost u skladu sa svojim ciljevima i učestvovati u dohotku ostvarenom takvom djelatnošću radi ostvarivanja tih ciljeva.

Član 28.

Zemljoradniku i članu njegovog domaćinstva koji se bavi zemljoradnjom, jamči se pravo da, radeći sredstvima na koja postoji pravo svojine, raspolaze ostvarenim rezultatima svog rada, da zadovoljava svoje lične i društvene potrebe i da, na osnovu svog doprinosa, ostvari svoju socijalnu sigurnost na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

Član 29.

1. Zemljoradnici mogu svoj rad, zemljište, odnosno druga sredstva udruživati u zemljoradničke zadruge i druge oblike udruživanja zemljoradnika ili ih udružiti sa radnicima u preduzećima.

2. Zemljoradnici osnivaju zemljoradničku zadrugu aktom o osnivanju, kojim utvrđuju uslove udruživanja i zajedničke interese i ciljeve i svoja pojedinačna i zajednička prava i obaveze koje ostvaruju, odnosno izvršavaju u zadrugi.

Oblici oganizovanja i odnosi u zadrugi uređuju se statutom zadruge, a međusobna prava i obaveze zadrugara i zadruge uređuju se ugovorom.

3. Zemljoradnici zadržavaju pravo svojine na zemljište, sredstva rada, odnosno druga sredstva koja udružuju u zemljoradničku zadrugu.

Zemljoradnici mogu ova sredstva ugovorom prenijeti u zajedničku svojinu zadrugara, zadržnu svojinu ili društvenu svojinu.

4. Dobit koju zadrugar ostvari svojim poslovanjem članovi zadruge raspoređuju na sredstva koja članovima zadruge pripadaju prema doprinosu koji su svojim radom i sredstvima udruženim u zadrugi dali ostvarivanju te dobiti, na sredstva koja se unose u fondove zadruge, kao i sredstva za druge potrebe.

5. Zadrugar koji je svoj rad, zemljište, odnosno druga sredstva udružio u zadrugu ima, u slučaju istupanja iz zadruge ili prestanka zadruge, pravo na povraćaj zemljišta, odnosno drugih sredstava na koja je zadržao pravo svojine, odnosno pravo na povraćaj vrijednosti sredstava koja je udružio u zadrugu i pravo na dio sredstava u fondovima zadruge ostvaren njenim poslovanjem, pod uslovima utvrđenim ugovorom i statutom, u skladu sa zakonom.

Društvena zajednica stara se o obezbjeđenju uslova za osnivanje i razvoj zemljoradničkih zadruga, podstiče i razvija saradnju zemljoradnika sa zemljoradničkim zadrugama i preduzećima.

Član 30.

Zakonom se može propisati obaveza udruživanja zemljoradnika ili njihove saradnje sa preduzećima radi izvođenja melioracionih radova, boljeg korišćenja meliorisanog zemljišta, iskorišćavanja voda i odbrane od voda, zaštite zemljišta od erozije i uredjenja bujica, ili kad to zahtijeva poseban društveni interes u oblasti gajenja i iskorišćavanja šuma.

Član 31.

Zemljoradničke zadruge i drugi oblici udruživanja zemljoradnika udružuju se u odgovarajuća udruženja i privredne komore, u skladu sa zakonom.

Član 32.

1. Gradanima se jamči pravo da samostalno obavljaju djelatnosti ličnim radom, odnosno ličnim radom i sredstvima u svojini građana.

Zakonom se mogu izuzetno, kad to zahtijeva priroda tih djelatnosti ili poseban društveni interes, odrediti djelatnosti koje se ne mogu samostalno obavljati ličnim radom.

Zakonom se mogu utvrditi uslovi samostalnog obavljanja djelatnosti ličnim radom.

2. Gradanima koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom jamči se pravo da ostvaruju Ustavom utvrđeni položaj u društveno-ekonomskim odnosima, da raspolaze ostvarenim rezultatima svog rada i na toj osnovi zadovoljavaju svoje lične i društvene potrebe i da, na osnovu svog doprinosa, ostvaruju svoju socijalnu sigurnost na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

3. Gradani koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom slobodno udružuju svoj rad i sredstva, odnosno samo rad ili samo sredstva u različite oblike udruživanja. Zakonom se mogu utvrditi uslovi ovog udruživanja.

4. Gradani koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom mogu, neposredno ili preko oblika svog udruživanja, udruživati svoj rad i sredstva, odnosno samo rad ili samo sredstva sa preduzećima u različitim oblicima kooperacije i trajnije saradnje.

Ovi gradani, zajedno i ravnopravno sa radnicima u preduzećima u ovim oblicima kooperacije i trajnije saradnje upravljaju zajedničkim poslovima, odlučuju o zajednički ostvarenom dohotku i učestvuju u njegovoj raspodjeli prema svom doprinosu ostvarivanju tog dohotka.

5. Gradani koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom mogu zapošljavati radnike u granicama određenim zakonom.

Ugovore o zapošljavanju zaključuju ovi gradani i radnici koje oni zapošljavaju u skladu sa kolektivnim ugovorom, koji zaključuju sindikat i odgovarajuća privredna komora, odnosno drugo udruženje i kome su predstavljeni ovi gradani. Kolektivnim ugovorom se obezbjeđuje radnicima koje ovi gradani zapošljavaju pravo na sredstva za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba, kao i druga prava utvrđena zakonom.

Na ovim osnovama mogu zapošljavati radnike i zadruge i drugi oblici udruživanja rada i sredstava građana, koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom, kao i drugi gradani i građanska pravna lica.

Član 33.

1. Gradani i radnici, međusobno ili sa radom radnika u preduzećima, slobodno udružuju svoj rad i sredstva, odnosno samo rad ili samo sredstva u zadruge ili druge oblike udruživanja.

Zakonom se mogu izuzetno, kad to zahtijeva društveni interes, odrediti djelatnosti, odnosno poslovi koji se ne mogu obavljati u ovim oblicima udruživanja.

Gradani i radnici svoje međusobne odnose u ovim oblicima udruživanja sporazumno uređuju na načelima dobrovoljnosti, ravnoparnosti, uzajamnosti i solidarnosti.

2. Gradani i radnici imaju pravo da osnivaju zemljoradničke, zanatske, stambene, štedno-kreditne i potrošačke zadruge, zadruge za pružanje intelektualnih usluga, omladinske i druge proizvodne ili uslužne zadruge.

Zadruga je samostalna organizacija zadrugara.

Zadrugar zadržava pravo svojine na sredstvima udruženim u zadrugu, ako ih ugovorom nije prenio u zajedničku svojinu zadrugara, u zadrugu ili u društvenu svojinu.

O sredstvima koja zadruga ostvari svojim poslovanjem odlučuju zadrugari samostalno, u skladu sa statutom zadruge.

Zadruga može, radi proširivanja materijalne osnove rada, prikupljati novčana i druga sredstva građana.

Član 34.

Gradanin može osnovati ugovornu organizaciju i u njoj udruživati svoj rad i sredstva sa radom drugih lica.

Poslovođa i radnicima u ugovornoj organizaciji pripadaju, na osnovu njihovog rada, sredstva za zadovoljavanje ličnih i zajedničkih potreba.

Poslovođa pripada, po osnovu sredstava koja je uložio u ugovornu organizaciju, pravo na povraćaj vrijednosti tih sredstava i pravo na učešće u dohotku kao i pravo da ponovo uložiti sredstva.

U ugovornu organizaciju mogu udruživati sredstva i drugi građani i radnici.

Gradanin koji je u ugovornoj organizaciji udružio svoj rad i sredstva sa radom drugih lica ima pravo da, kao poslovođa vodi poslovanje ugovorne organizacije i da, zajedno sa radnicima odlučuje o njenom radu i razvoju.

Poslovođa ugovorne organizacije zadržava pravo svojine na sredstva koja je udružio u toj organizaciji. Povlačenjem odnosno isplaćivanjem ovih sredstava, poslovođa prestaju prava koja kao poslovođa ima u ugovornoj organizaciji.

Član 35.

Gradani koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom udružuju se, u skladu sa zakonom, u privredne komore i druga opšta udruženja.

Član 36.

Privredne i druge organizacije samostalno odlučuju o planiranju svoga razvoja.

Zakonom se može utvrditi obaveza organizacija koje obavljaju djelatnosti i poslove od posebnog društvenog interesa da planiraju svoj razvoj.

Organizacije koje obavljaju djelatnosti u okviru jedinstvenih tehnoloških sistema od interesa za Republiku planiraju zajednički razvoj.

Republika Bosna i Hercegovina utvrđuje razvojnu i ekonomsku politiku i njom usmjerava privredni i društveni razvoj.

Član 37.

Društvenim sistemom informisanja obezbjeđuje se usklađeno evidentiranje, prikupljanje, obrada, iskazivanje i razmjena podataka, činjenica i informacija značajnih za život, rad, razvoj i odlučivanje u svim oblastima društvenog života, kao i dostupnost tih podataka, činjenica i informacija, na način utvrđen zakonom.

Djelatnosti u oblasti društvenog sistema informisanja su djelatnosti od posebnog društvenog interesa.

Član 38.

Evidenciju, analitičke i informativne poslove o raspolaganju društvenim i drugim sredstvima, kontrolu ispravnosti podataka o raspolaganju tim sredstvima, zakonitost raspolaganja društvenim i drugim sredstvima i izvršavanja obaveza preduzeća i drugih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica, kao i druge poslove utvrđene zakonom, obavlja Služba društvenog knjigovodstva Bosne i Hercegovine.

Služba društvenog knjigovodstva je samostalna u svom radu.

Služba društvenog knjigovodstva radi na osnovu zakona i drugih propisa i odgovorna je, u okviru svojih prava i dužnosti, za njihovo primjenjivanje.

Član 39.

1. Gradanima se zajamčuje pravo svojine.

2. Gradanima se zajamčuje pravo svojine na stambene zgrade i stanove, sredstva rada, poslovne zgrade i poslovne prostorije.

Vlasnik može stambenu zgradu ili stan, sredstva rada, poslovnu zgradu ili poslovnu prostoriju dati na korišćenje drugom i po tom osnovu sticati dohodak, pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

3. Zakonom se određuju uslovi pod kojima udruženja građana i druga građanska pravna lica mogu imati pravo svojine na nekretnine i druge stvari koje služe ostvarivanju zajedničkih interesa njihovih članova i ciljeva zbog kojih su osnovana, kao i uslovi pod kojima oni njima mogu raspolagati.

4. Uslovi i granice u kojima se može sticati pravo svojine na šume i šumsko zemljište utvrđuje se zakonom.

5. Pravo svojine na stvari od posebnog kulturnog značaja može se na osnovu zakona ograničiti, ako to opšti interes zahtijeva.

Član 40.

Nekretnine na koje postoji pravo svojine mogu se, uz pravičnu naknadu, ekspropisati ili se to pravo može ograničiti ako to zahtijeva opšti interes utvrđen na osnovu zakona.

Zakonom se određuju osnovi i mjerila pravične naknade. Određivanjem ovih osnova i mjerila i njihovom primjenom ne mogu se pogoršati uslovi života i rada koje je vlasnik čija se nekretnina ekspropriše imao na osnovu korišćenja te nekretnine.

Pravična naknada ne obuhvata uvećanu vrijednost nekretnine koja je neposredno rezultat ulaganja društvenih sredstava.

Član 41.

Pravo svojine građani i građanska pravna lica ostvaruju u skladu sa prirodom i namjenom nekretnina i drugih stvari u njihovoj svojini i društvenim interesom utvrđenim zakonom.

Uslovi prometa zemljišta i drugih nekretnina na koje postoji pravo svojine uređuju se zakonom.

Član 42.

Renta koja nastaje na zemljištu ulaganjem društvenih sredstava u svrhu njegovog korišćenja za građevinske, komunalne ili privredne svrhe u naseljima pripada opštini.

Renta se utvrđuje, zahvaća i usmjerava odlukom skupštine opštine, u skladu sa zakonom.

Renta koja nastaje na zemljištu ulaganjem društvenih sredstava u izgradnju saobraćajnica, hidroakumulacionih, hidromelioracionih i sličnih objekata zahvata se i uređuje zakonom.

Zakonom se može uređivati zahvaćanje i drugih vidova rente koja proističe iz prirodnih pogodnosti, ili koja nije rezultat ulaganja sredstava vlasnika ili korisnika nekretnina.

Član 43.

Zemljište, šume, vode, vodotoci, more i morska obala, rudna blaga, divljač, ribe i druga prirodna bogatstva, dobra u opštoj upotrebi, kao i nekretnine i druge stvari od posebnog kulturnog i historijskog značaja uživaju, kao dobra od opšeg interesa, posebnu zaštitu i koriste se pod uslovima i na način koji su propisani zakonom.

Član 44.

Svako zemljište, šuma, voda i vodotok, more i morska obala, rudno blago i druga prirodna bogatstva moraju se iskorišćavati u skladu sa zakonom predviđenim opštim uslovima kojima se obezbjeđuju njihovo racionalno iskorišćavanje i drugi opšti interesi.

Zakonom se utvrđuje način upravljanja šumama, šumskim zemljištima i nalazištima rudnog blaga, kao i način iskorišćavanja šuma, šumskih zemljišta i rudnog blaga.

Gazdovanjem šumama mora se obezbijediti trajno održavanje i obnova šuma.

Društvena zajednica posebno se stara o pošumljavanju goleti i krša.

Način korišćenja i upravljanja putevima, kao dobrima u opštoj upotrebi, uređuje se zakonom.

Član 45.

1. Radi obezbjeđivanja materijalnih i drugih uslova za zaštitu, korišćenje i unapređivanje dobara od opšteg interesa, mogu se obrazovati društveni fondovi, u skladu sa zakonom.

Zakonom se može propisati obaveza plaćanja doprinosa ovim fondovima, odnosno plaćanja posebnih naknada za upotrebu, korišćenje i zaštitu dobara od opšteg interesa.

2. Radi obezbjeđivanja materijalnih i drugih uslova za izgradnju, korišćenje, obnavljanje i zaštitu stambenih zgrada i stanova u društvenoj svojini i komunalnih djelatnosti od posebnog društvenog interesa, mogu se obrazovati društveni fondovi, u skladu sa zakonom.

Zakonom se mogu propisati izvori prihoda ovim fondovima.

3. Zakonom o obrazovanju društvenih fondova utvrdiće se namjena, uslovi i način korišćenja sredstava; organi upravljanja i postupak odlučivanja.

Član 46.

Gradani, preduzeća, društveno-političke zajednice, mjesne zajednice i druge organizacije i zajednice imaju pravo i dužnost da obezbjeđuju uslove za očuvanje i razvoj prirodnih i radom stvorenih vrijednosti čovjekove sredine, kao i da sprječavaju i otklanjaju štetne posljedice koje zagađivanjem vazduha, tla, vode, vodotoka i mora, bukom ili na drugi način ugrožavaju te vrijednosti ili dovode u opasnost život i zdravlje ljudi.

Prostornim planom uskladjuju se opšti i posebni interesi i koordiniraju djelatnosti radi očuvanja i unapređenja vrijednosti čovjekove sredine i sprječavanja djelatnosti štetnih po sredinu.

Glava II

DRUŠTVENO-POLITIČKI SISTEM

Član 47.

Gradani su nosioci vlasti koju ostvaruju putem predstavnika u skupštinama društveno-političkih zajednica, referendumom, na zborovima i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja.

Član 48.

Funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima u društveno-političkim zajednicama vrše skupštine i njima odgovorni organi.

Sudsku funkciju vrše redovni sudovi i drugi sudovi utvrđeni Ustavom i zakonom.

Zaštita ustavnosti povjerava se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine.

Član 49.

Skupštine društveno-političkih zajednica i njima odgovorni organi vrše svoje funkcije na osnovu i u okviru Ustava, zakona i statuta.

Državni organi imaju prema preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama samo prava utvrđena na osnovu Ustava.

Član 50.

Niko ne može vršiti samoupravne, javne i druge društvene funkcije i javna ovlašćenja ako mu nisu, saglasno Ustavu, zakonu i statutu, povjereni od građana ili od skupštine društveno-političke zajednice.

Svi organi i organizacije i drugi nosioci samoupravnih, javnih ili drugih društvenih funkcija vrše svoju funkciju na osnovu i u okviru Ustava, zakona i statuta, i datih ovlašćenja i odgovorni su za njeno vršenje.

Svi nosioci samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija u vršenju svojih funkcija su pod društvenom kontrolom.

Svaki izabrani ili imenovani nosilac samoupravne, javne ili druge društvene funkcije lično je odgovoran za njeno vršenje i može biti opozvan ili smijenjen. On ima pravo da podnese ostavku i da je obraceži.

Zakonom i aktima preduzeća, drugih organizacija i zajednica utvrđuju se vrste i uslovi odgovornosti nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, kao i način i postupak ostvarivanja odgovornosti nosilaca tih funkcija.

Radnik izabran, odnosno imenovan na samoupravnu, javnu ili drugu društvenu funkciju čije vršenje zahtijeva da privremeno prestane da radi, ima pravo da se, po prestanku funkcije koju je vršio, vrati na rad na svoje ranije radno mjesto ili drugo radno mjesto koje odgovara njegovim sposobnostima i kvalifikacijama.

Član 51.

Rad državnih organa i organa upravljanja preduzeća i drugih organizacija i zajednica i organa političkih i društvenih organizacija i udruženja je javan.

Način obezbjeđivanja javnosti uređuje se zakonom i drugim aktima.

Zakonom i drugim aktima određuju se poslovi i podaci koji predstavljaju tajnu ili se ne mogu objavljivati.

Ostvarivanje načela javnosti ne može biti u suprotnosti sa interesima bezbjednosti i odbrane Republike i drugim društvenim interesima utvrđenim zakonom.

Član 52.

Pravo i dužnost građana u naselju, dijelu naselja ili u više povezanih naselja je da se, radi ostvarivanja određenih zajedničkih interesa i potreba, samoupravno organizuju u mjesnu zajednicu.

U mjesnoj zajednici građani odlučuju o ostvarivanju svojih zajedničkih interesa i o solidarnom zadovoljavanju zajedničkih potreba u oblastima uređivanja naselja, stanovanja, komunalnih djelatnosti, dječije i socijalne zaštite, obrazovanja i vaspitanja, kulture, fizičke kulture, tehničke kulture, zaštite potrošača, zaštite i unapređivanja čovjekove sredine, odbrane, društvene samozaštite, kao i u drugim oblastima života i rada.

Radi ostvarivanja svojih zajedničkih interesa i potreba, građani, organizovani u mjesnoj zajednici, mogu se povezivati sa preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama, na području i van područja mjesne zajednice, koja imaju interes, odnosno dužnost, da učestvuju u zadovoljavanju tih interesa i potreba.

Gradani u mjesnoj zajednici učestvuju u vršenju društvenih poslova i u odlučivanju o pitanjima od zajedničkog interesa u opštini i širim društveno-političkim zajednicama.

Statutom opštine utvrđuju se način i postupak obrazovanja mjesnih zajednica.

Zakonom se mogu utvrditi načela postupka obrazovanja mjesnih zajednica.

Član 53.

Svoje zajedničke potrebe u mjesnoj zajednici građani zadovoljavaju: sredstvima iz samodoprinosa, sredstvima koja radi zadovoljavanja zajedničkih potreba udruže preduzeća, druge organizacije i zajednice, sredstvima koja opština ustupi mjesnoj zajednici za učešće u finansiranju zadataka predviđenih programima razvoja mjesne zajednice i opštine, naknadama za usluge i drugim vlastitim prihodima, kao i drugim sredstvima.

Ako mjesna zajednica ne može obezbijediti neophodna finansijska sredstva za obavljanje svojih osnovnih funkcija utvrđenih Ustavom i zakonom i za obavljanje drugih poslova koji se prenesu na njene organe, sredstva za te potrebe obezbjeđuju se u budžetu opštine.

Član 54.

Gradani u mjesnoj zajednici donose statut mjesne zajednice. Statutom mjesne zajednice određuju se prava i dužnosti mjesne zajednice, njena organizacija, njeni organi i odnosi sa preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama i uređuju druga pitanja od značaja za rad mjesne zajednice i život građana u njoj.

Mjesna zajednica ima svojstvo pravnog lica.

Član 55.

Skupština je najviši organ vlasti u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice.

Sastav, organizacija, nadležnost i način odlučivanja Skupštine Republike uređuju se Ustavom, a skupštine opštine i skupštine gradske zajednice Ustavom, zakonom i statutom.

Član 56.

1. Građani, na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, neposredno i tajnim glasanjem biraju predstavnike u skupštine društveno-političkih zajednica.

Kandidate za predstavnike u skupštine društveno-političkih zajednica predlažu i utvrđuju građani, političke organizacije registrovane u Republici i drugi oblici organizovanja i udruživanja, na način utvrđen zakonom.

Kandidacioni postupak za izbor predstavnika u skupštine društveno-političkih zajednica uređuje se tako da se obezbijedi slobodno izražavanje volje građana u predlaganju i utvrđivanju kandidata.

2. Izbor i opoziv poslanika u Skupštini Republike i odbornika u skupštinama opština i skupštinama gradskih zajednica vrši se po postupku utvrđenom zakonom.

3. Mandat predstavnika u skupštinama društveno-političkih zajednica traje četiri godine.

Mandat predstavnika u skupštini društveno-političke zajednice može biti produžen odlukom Skupštine Republike u vanrednom i ratnom stanju i dok takvo stanje traje.

Predstavnici u skupštinama društveno-političkih zajednica za svoj rad odgovaraju građanima koji su ih birali.

Nespojiva je funkcija predstavnika u skupštini društveno-političke zajednice i zakonom određenih funkcija u organima iste društveno-političke zajednice.

4. Predsjednici i potpredsjednici skupština društveno-političkih zajednica i predsjednici izvršnih organa društveno-političkih zajednica biraju se na četiri godine.

Član 57.

Predstavnik u skupštini društveno-političke zajednice uživa imunitet u vršenju svoje funkcije.

Predstavnik ne može biti pozvan na krivičnu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasanje u vijeću, odnosno skupštini u kojoj je predstavnik.

Predstavnik, ako se pozove na imunitet, ne može na teritoriji društveno-političke zajednice u čiju je skupštinu izabran biti pritvoren, niti se protiv njega može pokrenuti krivični postupak bez odobrenja vijeća, odnosno skupštine u kojoj je predstavnik.

Predstavnik može biti pritvoren bez odobrenja vijeća, odnosno skupštine u kojoj je predstavnik samo ako je zatečen u vršenju krivičnog djela za koje je propisana kazna strogog zatvora u trajanju dužem od pet godina. U takvom slučaju državni organ koji je predstavnika lišio slobode dužan je o tome obavijestiti predsjednika vijeća, odnosno skupštine koji to pitanje iznosi pred vijeće, odnosno skupštinu radi odlučivanja da li će se postupak nastaviti, odnosno da li će rješenje o pritvoru ostati na snazi.

Vijeće, odnosno skupština može uspostaviti imunitetsko pravo predstavniku koji se nije pozvao na imunitet, ako je to potrebno radi vršenja njegove funkcije.

Ako vijeće, odnosno skupština nije na okupu, odobrenje za lišenje slobode, odnosno za nastavljanje krivičnog postupka daje i o uspostavljanju imunitetskog prava predstavnika odlučuje mandatno-imunitetska komisija vijeća, odnosno skupštine, uz naknadnu potvrdu vijeća odnosno skupštine.

Član 58.

Skupština u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice: utvrđuje politiku i odlučuje o osnovnim pitanjima od značaja za politički, privredni, socijalni i kulturni život i društ-

veni razvoj; utvrđuje razvojnu i ekonomsku politiku, donosi budžet, propise i druge opšte akte; razmatra pitanja od zajedničkog interesa za preduzeća i druge organizacije i zajednice i uskladuje njihove odnose i interese; razmatra pitanja iz oblasti odbrane, bezbjednosti i društvene samozaštite; razmatra stanje i opšte probleme ustavnosti, zakonitosti i pravosuđa, organizuje i vrši društveni nadzor; utvrđuje osnove organizacije i nadležnosti organa društveno-političke zajednice; osniva organe uprave; bira, imenuje i razrješava određene funkcionere tih organa i sudije; stara se o sprovođenju utvrđene politike, propisa i drugih opštih akata i obavezama organa i organizacija u vezi sa izvršavanjem tih propisa i opštih akata; vrši političku kontrolu nad radom izvršnih organa, organa uprave i nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija odgovornih skupštini i svojim smjernicama usmjerava rad tih organa.

Član 59.

Skupština društveno-političke zajednice može raspisati referendum radi prethodnog izjašnjavanja građana o pojedinim pitanjima iz njene nadležnosti, ili radi potvrđivanja zakona, propisa i drugih opštih akata. Odluka donesena na referendumu obavezna je.

Član 60.

U društveno-političkoj zajednici obrazuje se izvršni organ.

Član 61.

Skupština društveno-političke zajednice obrazuje organe uprave.

Organi uprave izvršavaju zakone, druge propise i opšte akte skupština društveno-političkih zajednica i izvršnih organa, sprovedu utvrđenu politiku, spovode smjernice skupštine, odgovorni su za stanje u oblastima za koje su obrazovani u okviru svojih prava i dužnosti; prate stanje u određenim oblastima i predlažu mjere za rješavanje pitanja u tim oblastima; rješavaju u upravnim stvarima, vrše upravni nadzor i druge upravne poslove, pripremaju i predlažu propise i druge opšte akte i vrše druge stručne poslove za skupštinu društveno-političke zajednice i izvršni organ.

Organi uprave su samostalni u okviru svojih ovlašćenja i za svoj rad odgovaraju skupštini i izvršnom organu.

Organi uprave svojim radom obezbjeđuju efikasno ostvarivanje prava i interesa građana, preduzeća i drugih organizacija i zajednica.

Organi uprave saraduju međusobno sa organima uprave drugih društveno-političkih zajednica i sa preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama po pitanjima od interesa za te organizacije i zajednice i obezbjeđuju uzajamno obavještanje.

Medusobni odnosi organa uprave pojedinih društveno-političkih zajednica zasnivaju se na pravima i dužnostima utvrđenim Ustavom, zakonom i statutom.

Član 62.

U obezbjeđivanju izvršavanja zakona i drugih republičkih propisa, republički organi imaju prema opštinskim organima prava i dužnosti utvrđene Ustavom i zakonom.

Član 63.

Zakonom i na zakonu zasnovanom odlukom skupštine opštine može se preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama, fondovima, društvenim organizacijama, udruženjima građana i drugim organizacijama povjeriti da, u oblasti svoje djelatnosti, svojim aktima uređuju određene odnose od šireg interesa, da rješavaju u pojedinačnim stvarima o određenim pravima i obavezama i da vrše druga javna ovlašćenja.

Zakonom ili na zakonu zasnovanom odlukom skupštine opštine utvrđuju se način obavljanja javnih ovlašćenja koja se povjeravaju pojedinim organizacijama i zajednicama i prava skupština i drugih organa društveno-političkih zajednica u pogledu davanja smjernica tim organizacijama i zajednicama i u pogledu vršenja nadzora u vezi sa vršenjem javnih ovlašćenja.

Član 64.

Skupština, u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice, u vršenju društvenog nadzora pretresa opšta pitanja u vezi sa spovodenjem politike i izvršavanjem zakona i drugih propisa i akata, raspolaganjem društvenim sredstvima i raspodjelom dohotka, kao i načinom ostvarivanja prava i dužnosti državnih organa, preduzeća i drugih organizacija i zajednica.

Skupština vrši društveni nadzor u saradnji sa organima upravljanja u preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama i utiče na razvijanje odgovornosti u poslovanju i raspolaganju društvenim sredstvima.

Skupština društveno-političke zajednice u vršenju društvenog nadzora ukazuje na pojave koje mogu imati teže posljedice i daje preporuke organizacijama odnosno zajednicama u pogledu mjera koje treba preduzeti radi zaštite društvene imovine, uspostavljanja poremećenih odnosa kao i otklanjanja drugih društveno štetnih pojava i upućuje prijedlog nadležnim organima za preduzimanje mjera za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti. Organi kojima je preporuka upućena dužni su da je razmotre, zauzmu svoj stav i o tome obavijeste skupštinu, građane i radnike u svojoj organizaciji odnosno zajednici.

Društvenim nadzorom ne mogu se oduzimati Ustavom, zakonom i statutom utvrđena prava organa, organizacija i zajednica, građana i radnika niti nanositi povrede njihovim pravima i na zakonu zasnovanim interesima.

Glava III

SLOBODE, PRAVA I DUŽNOSTI ČOVJEKA I GRAĐANINA

Član 65.

Slobode i prava čovjeka i građanina, utvrđeni Ustavom, ostvaruju se u međusobnoj solidarnosti ljudi i ispunjavanjem dužnosti i odgovornosti svakog prema svima i svih prema svakome.

Slobode i prava čovjeka i građanina ograničeni su samo jednakim slobodama i pravima drugih i Ustavom utvrđenim interesima društva.

Svako je dužan da poštuje slobode i prava drugih i odgovoran je za to.

Član 66.

Gradani su jednaki u pravima i dužnostima bez obzira na nacionalnost, rasu, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, socijalno porijeklo, rođenje, obrazovanje, društveni položaj ili drugo lično svojstvo.

Svi su pred zakonom jednaki.

Član 67.

Neprikosnoveno je i neotuđivo pravo građanina i radnika na samoupravljanje, kojim se svakom obezbjeđuje da odlučuje o svojim ličnim i zajedničkim interesima u preduzećima, mjesnim zajednicama i drugim organizacijama i zajednicama i društveno-političkim zajednicama, kao i u svim drugim oblicima svog samoupravnog udruživanja i međusobnog povezivanja.

Svako je odgovoran za samoupravno odlučivanje i za sprovođenje odluka.

Član 68.

Gradanin koji je navršio osamnaest godina života ima pravo da bira i da bude biran za predstavnika u skupštini društveno-političke zajednice.

Radnik u preduzeću, drugoj organizaciji i zajednici, bez obzira na godine života, ima pravo da bira i da bude biran u organ upravljanja organizacije.

Član 69.

Gradanin ima pravo da podnosi predstave i prijedloge tijelima i organima društveno-političkih zajednica i drugim nadležnim organima i organizacijama, da dobije odgovor na njih, kao i da preduzima političke i druge inicijative od opšteg interesa.

Član 70.

Svako je dužan da savjesno i u interesu društva vrši samoupravnu, javnu i drugu društvenu funkciju, koja mu je povjerena.

Član 71.

Zajamčeno je pravo na rad.

Radnik ima pravo na uslove rada koji obezbjeđuju njegov fizički i moralni integritet i sigurnost.

Prava stečena na osnovu rada su neotuđiva.

Svako po osnovu rada ima pravo na zaradu u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom.

Svi koji upravljaju ili raspolažu društvenim i drugim sredstvima i društveno-političke zajednice dužni su da stvaraju sve povoljnije uslove za ostvarivanje prava na rad.

Društvena zajednica stvara uslove za osposobljavanje građana koji nisu potpuno sposobni za rad, kao i uslove za njihovo odgovarajuće zaposlenje.

Zajamčuje se, pod uslovima određenim zakonom, pravo na materijalno obezbjeđenje za vrijeme privremene nezaposlenosti.

Radniku može prestati rad protiv njegove volje samo pod uslovima i na način koji su utvrđeni zakonom.

Ko neće da radi a sposoban je za rad, ne uživa prava i zaštitu koji pripadaju na osnovu rada.

Član 72.

Zajamčuje se sloboda rada.

Svako slobodno bira svoje zanimanje i zaposlenje.

Svakom građaninu su, pod jednakim uslovima, dostupni svako radno mjesto i funkcija u društvu.

Zabranjen je prinudan rad.

Član 73.

Radnik ima pravo na ograničeno radno vrijeme.

Radno vrijeme radnika ne može biti duže od 42 sata u sedmici. U određenim djelatnostima i u određenim slučajevima zakonom se može propisati da radno vrijeme, za ograničeni period, može da bude duže od 42 sata u sedmici ako to priroda posla ili izuzetne okolnosti zahtijevaju.

Zakonom se mogu odrediti uslovi za skraćivanje radnog vremena.

Radnik ima pravo na dnevni i nedjeljni odmor, kao i na plaćeni godišnji odmor u trajanju najmanje osamnaest radnih dana.

Radnik ima pravo na zdravstvenu i drugu zaštitu i ličnu sigurnost na radu.

Omladina, žene i invalidna lica uživaju posebnu zaštitu na radu.

Član 74.

Pravo radnika na socijalno osiguranje utvrđeno Ustavom i zakonom obezbjeđuje se obaveznim osiguranjem, na načelima uzajamnosti i solidarnosti, u skladu sa zakonom.

Prava iz socijalnog osiguranja za građane i radnike koji nisu obuhvaćeni obaveznim socijalnim osiguranjem uređuju se, u skladu sa zakonom, na načelima uzajamnosti i solidarnosti.

Član 75.

Radnici imaju pravo na štrajk pod uslovima utvrđenim zakonom.

Član 76.

Zajamčuje se sloboda sindikalnog organizovanja i djelovanja.

Član 77.

Na stanu u društvenoj svojini i državnoj svojini može postojati stanarsko pravo, pod uslovima utvrđenim zakonom.

Pravo građana na korišćenje stana na koji postoji pravo svojine uređuje se zakonom.

Član 78.

Obavezno je osnovno školovanje u trajanju od najmanje osam godina.

Gradani imaju pravo da, pod jednakim uslovima utvrđenim zakonom, stiču znanja i stručnu spremu na svim stupnjevima obrazovanja, u svim vrstama škola i u drugim ustanovama za obrazovanje.

Društvena zajednica stara se o proširenju mreže predškolskih ustanova, kao i drugih oblika predškolskog vaspitanja djece.

Član 79.

Preduzeća, druge organizacije i zajednice i društveno-političke zajednice kreditiranjem i stipendiranjem, u skladu sa svojim potrebama, pomažu lica koja pokazuju sposobnost za dalje obrazovanje.

Djeca iz porodica sa manjim prihodima, pod jednakim uslovima sa drugim, imaju prvenstvo u stipendiranju.

Društvena zajednica posebno se stara o obrazovanju i razvijanju sposobnosti izrazito nadarenih lica.

Član 80.

Radi razvijanja ličnosti učenika i studenata i odgovornosti za njihov razvoj, u školama i drugim odgovarajućim vaspitno-obrazovnim ustanovama organizuju se, u skladu sa zakonom, razni oblici samoupravljanja.

U upravljanju visokoškolskim ustanovama učestvuju studenti na način utvrđen zakonom.

Član 81.

Društvena zajednica obezbjeđuje materijalne i druge uslove za vaspitanje i obrazovanje djece i drugih lica ometenih u fizičkom ili psihičkom razvitiku.

Član 82.

Zajamčena je sloboda misli i opredjeljenja.

Član 83.

Zajamčena je sloboda političkog organizovanja i djelovanja.

Zabranjeno je političko organizovanje i djelovanje usmjereno na: nasilnu promjenu Ustavom utvrđenog uređenja, ugrožavanje nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta i cjelokupnosti Republike, kršenje Ustavom zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina, raspirivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti.

Sve političke organizacije koje se organizuju i djeluju na teritoriji Republike registruju se u skladu sa zakonom kod nadležnog suda u Republici.

Način ostvarivanja slobode političkog organizovanja i djelovanja uređuje se zakonom.

Član 84.

Zajamčena je sloboda štampe i drugih vidova informisanja i javnog izražavanja, sloboda udruživanja, sloboda govora i javnog istupanja, sloboda zbora i drugog javnog okupljanja.

Gradani imaju pravo da putem sredstava informisanja izražavaju i objavljuju svoja mišljenja.

Gradani, organizacije i udruženja građana mogu, pod uslovima određenim zakonom, izdavati štampu i širiti informacije putem drugih sredstava informisanja.

Član 85.

Zajamčuje se pravo građanina da bude obaviješten o događajima u Republici i u svijetu, koji su od interesa za njegov život i rad, kao i o pitanjima od interesa za zajednicu.

Štampa, radio i televizija i druga sredstva javnog informisanja i komuniciranja dužni su da istinito i objektivno obavještavaju javnost, kao i da objavljuju mišljenja i informacije organa, organizacija i građana koji su od interesa za javnost.

Zajamčeno je pravo na ispravku objavljene informacije kojom se nanosi povreda prava ili interesa čovjeka, organizacije ili organa.

Član 86.

Naučno i umjetničko stvaranje je slobodno.

Stvaraoci naučnih i umjetničkih djela, kao i naučnih otkrića i tehničkih izuma, imaju moralna i materijalna prava na svoje tvorevine. Prava stvaraoca na vlastite tvorevine ne mogu se koristiti protivno interesima društva da se nova naučna dostignuća i tehnički izumi primjenjuju.

Obim, trajanje, ograničenje, prestanak i zaštita prava stvaraoca na vlastite tvorevine, kao i pravo preduzeća odnosno organizacija i zajednica u kojima su te tvorevine stvorene kao rezultat udruživanja rada i sredstava, određuju se zakonom.

Član 87.

Gradaninu je zajamčena sloboda izražavanja pripadnosti narodu, sloboda izražavanja nacionalne kulture i sloboda upotrebe svog jezika i pisma.

Gradanin nije dužan da se izjašnjava kome narodu pripada, ni da se opredeljuje za pripadnost jednom od naroda.

Protivustavno i kažnjivo je svako propagiranje ili sprovođenje nacionalne neravnopravnosti, kao i svako raspirivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje i netrpeljivosti.

Član 88.

Ravnopravni su jezici naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive i njihova pisma na teritoriji Republike.

Pripadnici naroda Bosne i Hercegovine i pripadnici drugih naroda koji u njoj žive imaju pravo na nastavu na svom jeziku, u skladu sa zakonom.

Zakonom i statutom društveno-političke zajednice i aktima preduzeća, drugih organizacija i zajednica obezbjeđuje se ostvarivanje ravnopravnosti jezika i pisama pripadnika drugih naroda koji žive u Republici, u službenoj upotrebi na područjima na kojima žive pripadnici ovih naroda i utvrđuju se način i uslovi primjene ove ravnopravnosti.

Pripadnici drugih naroda koji žive u Republici imaju, u skladu sa Ustavom i zakonom, pravo na upotrebu svog jezika i pisma u ostvarivanju svojih prava i dužnosti, kao i u postupku pred državnim organima i organizacijama koji vrše javna ovlaštenja.

Zajamčuje se pripadnicima drugih naroda koji žive u Republici da, radi ostvarivanja prava na izražavanje svoje narodnosti i kulture, slobodno upotrebljavaju svoj jezik i pismo, razvijaju svoju kulturu i da radi toga osnivaju organizacije i uživaju druga Ustavom utvrđena prava.

Član 89.

Obrana Republike je neprikosnoveno i neotuđivo pravo i najviša dužnost i čast svakog građanina.

Član 90.

Pravo je i dužnost građanina da učestvuje u društvenoj samozaštiti.

Član 91.

Zajamčena je sloboda savjesti i vjeroispovijesti.

Ispovijedanje vjere je slobodno i privatna je stvar čovjeka.

Vjerske zajednice odvojene su od države i slobodne su u vršenju vjerskih poslova i vjerskih obreda.

Vjerske zajednice mogu osnivati vjerske škole za spremanje sveštenika.

Protivustavna je zloupotreba vjere i vjerske djelatnosti u političke svrhe.

Vjerske zajednice ne mogu osnivati političke organizacije.

Društvena zajednica može materijalno pomagati vjerske zajednice.

Vjerske zajednice mogu imati pravo svojine na nekretnine.

Vjerske zajednice mogu da se bave privrednom i drugom djelatnošću pod uslovima utvrđenim zakonom.

Član 92.

Život čovjeka je neprikosnoven.

Smrtna kazna može se izuzetno propisati i izreći samo za najteže oblike teških krivičnih djela.

Član 93.

Zajamčuje se nepovredivost integriteta ljudske ličnosti, ličnog i porodičnog života i drugih prava ličnosti.

Zabranjeno je i kažnjivo svako iznuđivanje priznanja i izjava.

Član 94.

Sloboda čovjeka je neprikosnovena.

Niko ne može biti lišen slobode, osim u slučajevima i u postupku koji su utvrđeni zakonom.

Lišenje slobode može trajati samo dok postoje zakonski uslovi za to.

Nezakonito lišavanje slobode je kažnjivo.

Član 95.

Lice za koje postoji osnovana sumnja da je izvršilo krivično djelo može biti pritvoreno i zadržano u pritvoru samo kad je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka ili radi bezbjednosti ljudi. Pritvor se određuje odlukom suda, a samo izuzetno pod uslovima određenim zakonom, odlukom drugog zakonom ovlaštenog organa - najduže do tri dana.

Licu koje je pritvoreno mora se uručiti pismeno obrazloženo rješenje u času pritvaranja ili najkasnije u roku od 24 sata od pritvaranja. Protiv ovog rješenja to lice ima pravo žalbe o kojoj sud odlučuje u roku od 48 sati.

Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme.

Pritvor može trajati po odluci prvostepenog suda najduže tri mjeseca od dana pritvaranja. Ovaj rok se može odlukom Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine produžiti još za tri mjeseca. Ako se do isteka tih rokova ne podigne optužnica, okrivljeni se pušta na slobodu.

Član 96.

Zajamčuje se poštovanje ljudske ličnosti i ljudskog dostojanstva u krivičnom i svakom drugom postupku, u slučaju lišenja, odnosno ograničenja slobode, kao i za vrijeme izvršavanja kazne.

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, neljudskom ili ponižavajućem kažnjavanju ili postupanju.

Zabranjeno je da se na bilo kom licu, bez njegove saglasnosti, vrše medicinski ili drugi naučni ogledi.

Član 97.

Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava u postupku pred sudom, državnim i drugim organima i organizacijama, koji rješavaju o njegovim pravima, obavezama i interesima.

Svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluka sudova, državnih organa i drugih organa i organizacija, kojima se rješava o njegovom pravu ili na zakonu zasnovanom interesu.

Pravna pomoć obezbjeđuje se putem advokature kao samostalne društvene službe i putem drugih vidova pravne pomoći.

Član 98.

Niko ne može biti kažnjen za djelo koje, prije nego što je učinjeno nije bilo predviđeno zakonom ili propisom zasnovanim na zakonu kao kažnjivo djelo i za koje nije bila predviđena kazna.

Krivična djela i krivične sankcije mogu se odrediti samo zakonom.

Krivične sankcije izriče nadležan sud u zakonom propisanom postupku.

Niko ne može biti smatran krivim za krivično djelo dok to ne bude utvrđeno pravosnažnom sudskom presudom.

Lice koje je neopravdano osuđeno za krivično djelo ili je bez osnova lišeno slobode ima pravo na rehabilitaciju i na naknadu štete iz društvenih sredstava, kao i na druga prava utvrđena zakonom.

Član 99.

Zajamčeno je pravo na odbranu.

Niko ko je dostižan sudu ili drugom organu nadležnom za vođenje postupka, ne može biti kažnjen ako po zakonu nije saslušan ili ako mu nije data mogućnost da se brani.

Okrivljeni ima pravo da sebi uzme branioca kome se, saglasno zakonu, omogućava odbrana i zaštita prava i interesa okrivljenog. Zakonom se određuje u kojim slučajevima okrivljeni mora imati branioca.

Član 100.

Gradanima se zajamčuje sloboda kretanja i nastanjivanja.

Ograničavanje slobode kretanja i nastanjivanja može se predvidjeti zakonom i to samo da bi se obezbijedilo vođenje krivičnog postupka, spriječilo širenje zaraznih bolesti ili zaštitio javni poredak, ili ako to zahtijevaju interesi odbrane Republike.

Član 101.

Stan je nepovrediv.

Niko bez rješenja donesenog na osnovu zakona ne smije ući u tuđi stan ili druge prostorije, ni u njima vršiti pretresanje protiv volje njihovog držaoca.

Pretresanje ima pravo da prisustvuje lice čiji je stan ili prostorije pretresaju, ili član njegove porodice odnosno njegov zastupnik.

Pretresanje se može vršiti samo u prisustvu dva svjedoka.

Pod uslovima predviđenim zakonom službeno lice može ući u tuđi stan ili prostorije bez rješenja nadležnog organa i vršiti pretresanje bez prisustva svjedoka ako je to neophodno radi neposrednog hvatanja učinioca krivičnog djela ili radi bezbjednosti ljudi i imovine, ili ako je očigledno da se drukčije ne bi mogli obezbijediti dokazi u krivičnom postupku.

Svako protivpravno ulaženje u tuđi stan i druge prostorije i njihovo pretresanje zabranjeni su i kažnjivi.

Član 102.

Čovjekova privatnost je nepovrediva.

Tajna pisma i drugih sredstava opštenja je nepovrediva.

Zakonom se jedino može propisati da se samo na osnovu rješenja suda može odstupiti od načela nepovredivosti tajne pisma i drugih sredstava opštenja, ako je to neophodno za vođenje krivičnog postupka ili za bezbjednost zemlje.

Član 103.

Zajamčena je zaštita ličnih podataka.

Prikupljanje, obrada i svrha korišćenja ličnih podataka ureduju se zakonom.

Zabranjeno je korišćenje ličnih podataka suprotno svrsi prikupljanja.

Član 104.

Svako ima pravo na zaštitu zdravlja.

Zakonom se utvrđuje u kojim slučajevima građani koji nisu osigurani imaju pravo na zaštitu zdravlja iz društvenih sredstava.

Svaka organizacija u zdravstvu dužna je da, u okviru svog djelokruga i raspoloživih kapaciteta, pruža medicinsku pomoć.

Svaki zdravstveni radnik i svaka organizacija u zdravstvu moraju građaninu pružiti hitnu medicinsku pomoć.

Član 105.

Borcima, vojnim invalidima i članovima porodica palih boraca zajamčuju se prava kojima se obezbjeđuje njihova socijalna sigurnost i posebna prava koja se utvrđuju zakonom.

Vojnim invalidima obezbjeđuje se osposobljavanje za rad, invalidska prava i drugi oblici zaštite.

Član 106.

Žrtvama neprijateljskog djelovanja kojim se ugrožava bezbjednost Republike ili Ustavom utvrđeni poredak, žrtvama fašističkog terora i civilnim žrtvama rata, kao i njihovim porodicama, obezbjeđuje se društvena zaštita.

Zakonom i odlukom skupštine društveno-političke zajednice na osnovu zakona utvrđuju se oblici i obim zaštite, kao i način i uslovi pod kojima se ona ostvaruje.

Član 107.

Majka i dijete uživaju posebnu društvenu zaštitu.

Pod posebnom društvenom zaštitom su maloljetnici o kojima se roditelji ne staraju, kao i druga lica koja nisu u mogućnosti da se sama brinu o sebi i zaštiti svojih prava i interesa.

Član 108.

Gradani koji su nesposobni za rad, a nemaju sredstava potrebnih za izdržavanje, imaju pravo na pomoć društvene zajednice.

Član 109.

Porodica uživa društvenu zaštitu. Brak i pravni odnosi u braku i porodici uređuju se zakonom.

Brak se punovažno zaključuje slobodnim pristankom lica koja sklapaju brak pred nadležnim organom.

Roditelji imaju pravo i dužnost da se staraju o podizanju i vaspitanju svoje djece. Djeca su dužna da se staraju o svojim roditeljima kojima je potrebna pomoć.

Djeca rođena van braka imaju ista prava i dužnosti kao i djeca rođena u braku.

Član 110.

Pravo je čovjeka da slobodno odlučuje o radanju djece. Ovo pravo se može ograničiti samo radi zaštite zdravlja.

Član 111.

Čovjek ima pravo na zdravu životnu sredinu.

Društvena zajednica obezbjeđuje uslove za ostvarivanje ovog prava.

Član 112.

Svako ko iskorišćava zemljište, vodu ili druga prirodna dobra dužan je da to čini na način kojim se obezbjeđuju uslovi za rad i život čovjeka u zdravoj sredini.

Svako je dužan da čuva prirodu i njena dobra, prirodne znamenitosti i rijetkosti i spomenike kulture.

Član 113.

Zajamčeno je pravo nasljeđivanja.

Nasljeđivanje se uređuje zakonom.

Nasljeđivanje imovine lica koje je uživalo socijalnu ili drugu pomoć društvene zajednice može se zakonom ograničiti.

Član 114.

Svako je dužan da, pod jednakim uslovima i srazmjerno svojim materijalnim mogućnostima, doprinosi zadovoljavanju opštih društvenih potreba.

Član 115.

Dužnost je svakoga da drugom pruži pomoć u opasnosti i da solidarno sa drugim učestvuje u otklanjanju opšte opasnosti.

Svako je dužan da učestvuje u sprečavanju onih koji ometaju javni red i mir i u otklanjanju opasnosti za miran život i rad građana.

Član 116.

Svako je dužan da se pridržava Ustava i zakona.

Zakonom se određuju uslovi pod kojima je kažnjivo propuštanje da se vrše Ustavom utvrdene dužnosti.

Član 117.

Protivustavna i kažnjiva je svaka samovolja kojom se povređuje ili ograničava pravo čovjeka, bez obzira na to ko je vrši.

Niko ne smije upotrebljavati prinudu ni ograničavati prava drugoga, osim u slučajevima i u postupku koji su propisani zakonom.

Član 118.

Svako ima pravo na naknadu štete koju mu, u vezi sa obavljanjem službe ili druge djelatnosti državnog organa, odnosno organizacije koja vrši poslove od javnog interesa pričinili, svojim nezakonitim ili nepravilnim radom lice ili organ koji vrši tu službu ili djelatnost.

Štetu je dužna naknaditi društveno-politička zajednica, odnosno organizacija u kojoj se vrši djelatnost ili služba. Oštećeni ima pravo da, u skladu sa zakonom, zahtijeva naknadu i neposredno od lica koje je pričinilo štetu.

Član 119.

Stranci u Republici Bosni i Hercegovini uživaju slobode i prava čovjeka utvrdene Ustavom i imaju druga prava i dužnosti utvrdene zakonom i međunarodnim ugovorom.

Član 120.

Slobode i prava zajamčeni Ustavom ne mogu se oduzeti ni ograničiti.

Slobodama i pravima utvrđenim Ustavom niko se ne smije koristiti radi rušenja demokratskog uređenja utvrđenog Ustavom, ugrožavanja nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta i cjelokupnosti Republike, kršenja Ustavom zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina, ugrožavanja mira i ravnopravne međunarodne saradnje, raspirivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje ili netrpeljivosti ili podsticanja na vršenje krivičnih djela, niti se ovim slobodama može koristiti na način kojim se vrijeđa javni moral. Zakonom se određuje u kojim slučajevima i pod kojim uslovima korišćenje slobodama protivno Ustavu povlači ograničenje ili zabranu njihovog korišćenja.

Ove slobode i prava ostvaruju se, a dužnosti se ispunjavaju na osnovu Ustava. Način ostvarivanja pojedinih sloboda i prava može se propisati samo zakonom i to jedino kad je Ustavom predviđeno ili kad je nepohodno za njihovo ostvarivanje.

Obezbjeđuje se sudska zaštita sloboda i prava zajamčenih Ustavom.

Glava IV

USTAVNOST I ZAKONITOST

Član 121.

Radi ostvarivanja Ustavom i zakonom utvrđenih društveno-ekonomskih i političkih odnosa i radi zaštite sloboda i prava čovjeka i građanina, svojine, prava preduzeća i drugih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica, obezbjeđuje se zaštita ustavnosti i zakonitosti.

Član 122.

Staranje o ustavnosti i zakonitosti je dužnost sudova, organa društveno-političkih zajednica, preduzeća i drugih organizacija i zajednica, kao i nosilaca samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine, kao nosilac zaštite ustavnosti, obezbjeđuje i zakonitost u skladu sa Ustavom.

Pravo je i dužnost građana da daju inicijativu za zaštitu ustavnosti i zakonitosti.

Član 123.

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica, kao i opšti akti preduzeća i drugih organizacija i zajednica, moraju biti u saglasnosti sa Ustavom.

Svi propisi i drugi opšti akti organa društveno-političkih zajednica, moraju biti u saglasnosti sa zakonom.

Opšti akti preduzeća i drugih organizacija i zajednica ne mogu biti u suprotnosti sa zakonom.

Ako organ koji odlučuje u pojedinačnim stvarima smatra da propis i drugi opšti akt nije u saglasnosti sa zakonom, odnosno da je u suprotnosti sa zakonom, dužan je da pokrene postupak pred Ustavnim sudom.

Član 124.

Skupština Republike može ukinuti ili poništiti uredbu, drugi propis ili opšti akt Vlade Republike koji nije u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom.

Vlada može ukinuti propis ili drugi opšti akt republičkog organa uprave koji nije u saglasnosti sa Ustavom, zakonom ili propisom Vlade.

Skupština opštine može ukinuti ili poništiti propis ili drugi opšti akt izvršnog organa opštine ili opštinskog organa uprave koji nije u saglasnosti sa Ustavom, zakonom, statutom opštine, odnosno propisom skupštine opštine.

Član 125.

Vlada Republike ima pravo da do odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, odnosno drugog nadležnog organa, obustavi od izvršenja propis, opšti akt ili pojedinačni akt ili radnju skupštine opštine i skupštine gradske zajednice, izvršnog organa opštine, odnosno gradske zajednice, organa uprave ili drugog organa, organizacije, zajednice i pravnog lica kojim se oduzimaju ili ograničavaju Ustavom zajamčene slobode, prava i dužnosti čovjeka i građanina ili se narušava Ustavom utvrđeno uređenje, za koje smatra da su protivustavni ili protivzakoniti.

Republički organ uprave ima pravo da zadrži od izvršenja propis ili drugi opšti akt opštinskog organa uprave koji nije u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom i da predloži skupštini opštine da ukine ili poništi takav propis ili opšti akt. Ako nadležna skupština kojoj je predloženo ukidanje odnosno poništavanje propisa ili opšteg akta zadržanog od izvršenja ne donese nikakvo rješenje u roku od 30 dana od dana prijema prijedloga, Vlada može obustaviti izvršenje tog propisa odnosno opšteg akta do odluke Ustavnog suda.

Skupština opštine ima pravo da, do odluke Ustavnog suda, obustavi izvršenje opšteg akta preduzeća ili druge organizacije i zajednice, koji nije u saglasnosti sa Ustavom ili koji je u suprotnosti sa zakonom.

Organ koji je obustavio izvršenje propisa ili drugog opšteg akta dužan je bez odlaganja pokrenuti postupak za ocjenjivanje njegove ustavnosti odnosno zakonitosti pred Ustavnim sudom.

Član 126.

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica objavljuju se prije nego što stupe na snagu.

Zakoni, drugi republički propisi i opšti akti objavljuju se u republičkom službenom listu.

Opštinski propisi i drugi opšti akti objavljuju se u službenom glasilu određenom statutom opštine.

Statutom opštine može se izuzetno odrediti da se objavljivanje određenih propisa može vršiti i na uobičajeni način, s tim da se imaju naknadno u najkraćem roku objaviti u službenom glasilu opštine.

Član 127.

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica stupaju na snagu najranije osmog dana od dana objavljivanja.

Samo iz naročito opravdanih razloga može se odrediti da zakon, drugi propisi ili opšti akt stupa na snagu u roku kraćem od osam dana od dana objavljivanja ili istog dana kada je objavljen.

Opšti akti preduzeća i drugih organizacija i zajednica ne mogu se primjenjivati prije nego što se na odgovarajući način objave.

Član 128.

Zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica ne mogu imati povratno dejstvo.

Samo zakonom može se odrediti da pojedine njegove odredbe, ako to zahtijeva opšti interes, imaju povratno dejstvo.

Plan i budžet i propisi za njihovo izvršenje primjenjuju se za vrijeme za koje su doneseni.

Kažnjiva djela se utvrđuju i kazne za ova djela izriču prema zakonu, odnosno drugom propisu koji je važio u vrijeme izvršenja djela, osim ako je novi zakon, odnosno propis blaži za učinioca.

Član 129.

Svi pojedinačni akti i mjere organa uprave i drugih državnih organa koji vrše izvršne i upravne poslove, kao i pojedinačni akti preduzeća i drugih organizacija i zajednica koje oni donose u vršenju javnih ovlašćenja, moraju se zasnivati na zakonu ili na drugom zakonito donesenom propisu.

Član 130.

Državni organi, kao i preduzeća i druge organizacije i zajednice koje vrše javna ovlašćenja, mogu u pojedinačnim stvarima rješavati o pravima i obavezama ili, na osnovu zakona, primjenjivati mjere prinude ili ograničenja, samo u zakonom propisanom postupku u kome je svakome data mogućnost da brani svoja prava i interese i da protiv donesenog akta izjavi žalbu ili upotrijebi drugo zakonom predviđeno pravno sredstvo.

Organi uprave mogu nalagati obaveze pojedinim organizacijama i zajednicama u pogledu njihovog rada samo ako su za to zakonom izričito ovlašćeni i u zakonom propisanom postupku.

Član 131.

Neznanje jezika na kome se vodi postupak ne smije biti smetnja za odbranu i ostvarivanje prava i opravdanih interesa građana i organizacija.

Svakome je zajamčeno pravo da u postupku pred sudom ili drugim državnim organima, preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama koje u vršenju javnih ovlašćenja rješavaju o pravima i obavezama građana, upotrebljava svoj jezik i da se u tom postupku upozna na svom jeziku sa činjenicama.

Član 132.

Protiv rješenja i drugih pojedinačnih akata sudskih, upravnih i drugih državnih organa, kao i protiv takvih akata organizacija i zajednica koje vrše javna ovlašćenja, donesenih u prvom stepenu, može se izjaviti žalba nadležnom organu.

Zakonom se izuzetno, u određenim slučajevima, može isključiti žalba ako je na drugi način obezbijedena zaštita prava i zakonitosti.

Član 133.

O zakonitosti konačnih pojedinačnih akata kojima državni organi ili organizacije i zajednice koje vrše javna ovlašćenja rješavaju o pravima ili obavezama, odlučuje sud u upravnom sporu, ako za određenu stvar nije zakonom predviđena druga sudska zaštita.

Samo zakonom može se izuzetno, u određenim vrstama upravnih stvari, isključiti upravni spor.

Član 134.

Državni organi i organizacije i zajednice koje vrše javna ovlašćenja, pred kojima se vodi postupak, dužni su strankama ukazivati pomoć u ostvarivanju njihovih prava.

U opštini se organizuje pružanje pravne pomoći građanima i organizacijama radi zaštite i ostvarivanja njihovih prava i interesa zasnovanih na zakonu.

Glava V

SUDSTVO I JAVNO TUŽILAŠTVO

Član 135.

Sudovi štite slobode i prava građana i prava radnika i organizacija i zajednica i obezbjeđuju ustavnost i zakonitost.

Član 136.

Sudsku funkciju vrše redovni sudovi, kao organi državne vlasti.

Redovni sudovi su u vršenju sudske funkcije nezavisni i sude na osnovu Ustava i zakona.

Redovni sudovi ustanovljavaju se zakonom.

Nadležnost, sastav i organizacija redovnih sudova i postupak pred tim sudovima utvrđuju se zakonom.

Član 137.

Redovni sudovi odlučuju u sporovima o osnovnim ličnim odnosima, pravima i obavezama građana i pravima i obavezama društveno-političkih zajednica; izriču kazne i druge mjere prema učiniocima krivičnih djela i drugih kažnjivih djela određenih zakonom; odlučuju o zakonitosti pojedinačnih akata državnih organa, organizacija i zajednica koje vrše javna ovlašćenja; rješavaju sporove o imovinskim i radnim odnosima, ako rješavanje tih sporova nije povjerenom drugim sudovima i rješavaju o drugim odnosima kad je to zakonom predviđeno.

Redovni sudovi prate i proučavaju društvene odnose i pojave od interesa za ostvarivanje svojih funkcija i daju skupštinama odgovarajućih društveno-političkih zajednica i drugim državnim

organima, organizacijama i zajednicama prijedloge za sprječavanje društveno opasnih i štetnih pojava i za učvršćivanje zakonitosti, odgovornosti i morala.

Redovni sudovi u svom djelokrugu imaju pravo i dužnost da obavještavaju skupštinu odgovarajuće društveno-političke zajednice o primjenjivanju zakona i o radu sudova.

Član 138.

O krivičnim djelima vojnih lica i određenim krivičnim djelima drugih lica koja se odnose na odbranu i bezbjednost Republike, kao i o drugim pravnim stvarima koje se odnose na sporove u vezi sa službom u Armiji Republike sude vojni sudovi.

Član 139.

Ako zakonom nije utvrđeno da određene vrste sporova rješavaju redovni sudovi, stranke mogu povjeriti arbitraži, mirovnom vijeću, izbranom ili drugom sudu rješavanje sporova koji nastaju iz međusobnih odnosa stranaka koje one samostalno uređuju ili koji proizilaze iz prava kojima slobodno raspolažu.

Nadležnost, sastav i organizacija arbitraža, mirovnih vijeća, izbranih i drugih sudova, postupak pred tim sudovima i način izbora i razrješenja sudija utvrđuje se aktom o ustanovljenju suda, u skladu sa zakonom. Pojedine vrste sudova za rješavanje određenih vrsta sporova mogu se ustanoviti i zakonom.

Član 140.

Raspravljanje pred sudom je javno.

Radi čuvanja tajne, zaštite morala, interesa maloljetnika ili zaštite drugih posebnih interesa društvene zajednice, zakonom se određuje u kojim se slučajevima u raspravljanju može isključiti javnost.

Član 141.

Sud sudi u vijeću.

Zakonom se može odrediti da u određenim stvarima sudi sudija pojedinac.

Član 142.

U sudenju učestvuju sudije i građani kao sudije, sudije porotnici ili porotnici, na način utvrđen zakonom, odnosno aktom o ustanovljenju suda.

Zakonom se može propisati da u određenim sudovima i u određenim stvarima u sudenju učestvuju samo sudije.

Član 143.

Sudije redovnih sudova bira i razrješava Skupština Republike.

Gradane koji učestvuju u sudenju u redovnom sudu bira i razrješava skupština odgovarajuće društveno-političke zajednice, u skladu sa zakonom.

Sudije redovnih sudova biraju se bez ograničenja trajanja mandata.

Član 144.

Niko ko učestvuje u sudenju ne može biti pozvan na odgovornost za mišljenje dato prilikom donošenja sudske odluke, a u postupku pokrenutom zbog krivičnog djela učinjenog u vršenju sudijske funkcije ne može biti pritvoren bez odobrenja nadležne skupštine društveno-političke zajednice.

Član 145.

Sudija ne može vršiti službu ili posao koji su nespojivi sa sudijskom funkcijom.

Član 146.

O žalbi ili drugom pravnom sredstvu protiv sudske odluke može odlučiti samo nadležni sud.

Zakonom, odnosno aktom o ustanovljenju arbitraže, mirovnih vijeća, izbranih i drugih sudova, određuje se kad je i pod kojim uslovima protiv njegove odluke dopušteno pravno sredstvo.

Zakonom se određuje pod kojim se uslovima odluka arbitraže, mirovnog vijeća, izbranog i drugog suda može pobijati i kod redovnog suda i uređuje se izvršenje ovih odluka.

Član 147.

Javno tužilaštvo je samostalni državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih zakonom određenih kažnjivih djela, preduzima zakonom određene mjere za zaštitu interesa društvene zajednice i ulaže pravna sredstva radi zaštite ustavnosti i zakonitosti.

Javno tužilaštvo vrši funkciju na osnovu Ustava i zakona.

Član 148.

Javna tužilaštva ustanovljavaju se zakonom.

Nadležnost, sastav i organizacija javnih tužilaštava utvrđuju se zakonom.

Član 149.

Javno tužilaštvo ima pravo i dužnost da obavještava skupštinu odgovarajuće društveno-političke zajednice o primjenjivanju zakona i o svom radu.

Član 150.

Javnog tužioca imenuje i razrješava Skupština Republike, na način, pod uslovima i po postupku određenim zakonom.

Javni tužilac imenuje se na određeni period i može biti ponovo imenovan u skladu sa zakonom.

Član 151.

Javni tužilac ima pravo i dužnost da nižem javnom tužiocu daje obavezna uputstva za njegov rad i može, u skladu sa zakonom, preuzeti vršenje pojedinih poslova za koje je nadležan niži javni tužilac.

Viši javni tužilac može ovlastiti nižeg javnog tužioca da postupa u pojedinom slučaju ili da vrši određene radnje iz nadležnosti drugog nižeg javnog tužioca.

Član 152.

Državni organi, preduzeća i druge organizacije i zajednice dužni su pružati pomoć sudovima i javnim tužilaštvima u vršenju službenih poslova.

Član 153.

Vojno tužilaštvo goni učinioce krivičnih djela koji su u nadležnosti vojnih sudova i preduzima određene mjere za zaštitu interesa društvene zajednice i ulaže pravna sredstva radi zaštite ustavnosti i zakonitosti na način propisan zakonom.

Glava VI

ODBRANA REPUBLIKE

Član 154.

Neprikosnoveno je i neotudivao pravo i dužnost građana, naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive da štite i brane slobodu, nezavisnost, suverenitet, teritorijalni integritet i cjelokupnost i Ustavom utvrđeno uređenje Republike:

Član 155.

Niko nema pravo da prizna ili potpiše kapitulaciju, niti da prihvati ili prizna okupaciju Republike Bosne i Hercegovine ili pojedinog njenog dijela. Niko nema pravo da spriječi građane Republike Bosne i Hercegovine da se bore protiv neprijatelja koji je napao Republiku. Takvi akti su protivustavni i kažnjavaju se kao izdaja Republike.

Izdaja Republike je najteži zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično djelo.

Član 156.

Pravo je građana da aktivno učestvuju u izgrađivanju politike odbrane, u pripremama za odbranu Republike i da im se, u okviru sistema i planova odbrane, obezbijede potrebni uslovi za osposobljavanje za odbranu i zaštitu i za učešće u odbrani Republike.

Član 157.

Republika uređuje sistem odbrane i utvrđuje osnove planova i pripremnih mjera u Republici, uređuje i organizuje odbranu i civilnu zaštitu, uređuje i organizuje pripreme stanovništva, privrede, društvenih službi i državnih organa, a za vrijeme rata organizuje opštenarodni otpor u Republici i njime rukovodi.

Član 158.

Opština uređuje i organizuje odbranu i civilnu zaštitu, organizuje i sprovodi pripreme stanovništva, privrede, društvenih službi i državnih organa, usmjerava pripreme preduzeća, mjesnih zajednica i drugih organizacija i zajednica i obezbjeđuje izvršavanje drugih zadataka odbrane utvrđenih zakonom, a za vrijeme rata rukovodi opštenarodnim otporom na svom području. Svoja prava i dužnosti u oblasti odbrane opština ostvaruje u skladu sa Ustavom, zakonom i sistemom odbrane i planovima odbrane Republike.

Član 159.

U mjesnoj zajednici građani se neposredno organizuju i pripremaju za učešće u pružanju otpora agresoru, zaštitu i spasavanju od ratnih dejstava i za izvršavanje drugih zadataka odbrane Republike, u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom opštine.

Član 160.

Preduzeća i druge organizacije i zajednice imaju pravo i dužnost da aktivno učestvuju u odbrani Republike i u vezi sa tim organizuju i sprovode pripreme, obezbjeđuju sredstva i vrše druge zadatke od interesa za odbranu, u skladu sa Ustavom, zakonom, planovima i odlukama društveno-političkih zajednica. Ove organizacije i zajednice su odgovorne za izvršenje tih zadataka.

Član 161.

Političke organizacije, društvene organizacije i stručna i druga udruženja građana učestvuju u pripremama za odbranu i osposobljavaju svoje članove za izvršavanje zadataka u odbrani Republike.

Član 162.

Oružane snage Republike Bosne i Hercegovine štite nezavisnost, suverenitet, teritorijalni integritet i cjelokupnost i Ustavom utvrđeno uređenje Republike.

Oružane snage Republike čini Armija Republike. U slučaju rata oružane snage, pored Armije, čine i policija i naoružani sastavi koji se stavljaju pod jedinstvenu komandu oružanih snaga Republike i čine jedinstvenu cjelinu.

Svaki građanin koji sa oružjem ili na drugi način učestvuje u otporu protiv agresora pripadnik je oružanih snaga Republike.

U pogledu sastava starješinskog kadra i postavljanja na više komandne i rukovodeće položaje u Armiji Republike primjenjuje se načelo što srazmjernije zastupljenosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

Ako se organizuju jedinice oružanih snaga Republike od pripadnika drugih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini, u komandovanju i obuci upotrebjavaju se jezik tih naroda.

Član 163.

Vojna obaveza građana je opšta.

Član 164.

Civilna zaštita je dio sistema odbrane Republike, a organizuje se na najširim društvenim osnovama radi zaštite i spasavanja stanovništva i materijalnih dobara od ratnih dejstava i od elementarnih nepogoda.

Glava VII

OPŠTINA, ZAJEDNICA OPŠTINA I GRAD SARAJEVO

Član 165.

Opština je osnovna društveno-politička zajednica, zasnovana na vlasti građana.

U opštini građani neposredno i u odgovarajućim oblicima organizovanja, saradnje i povezanosti sa građanima u drugim opštinama i širim društveno-političkim zajednicama stvaraju i

obezbjeduju uslove za svoj život i rad, usmjeravaju društveni razvoj, uskladuju i ostvaruju svoje interese, zadovoljavaju zajedničke potrebe i ostvaruju vlast i upravljaju drugim društvenim poslovima.

Funkcije vlasti i upravljanja drugim društvenim poslovima, osim onih koje se prema Ustavu ostvaruju u širim društveno-političkim zajednicama, ostvaruju se u opštini.

Član 166.

Prava i dužnosti opštine utvrđuju se Ustavom, zakonom i statutom opštine.

U opštini se naročito:

1) stvaraju i razvijaju materijalni i drugi uslovi za život i rad i za zadovoljavanje materijalnih, socijalnih, kulturnih i drugih zajedničkih potreba;

2) uskladuju pojedinačni i zajednički interesi sa opštim interesima; obezbjeđuje ostvarivanje solidarnosti;

3) usmjerava i uskladuje privredni i društveni razvoj, posebno u oblasti vaspitanja i obrazovanja, kulture, fizičke i tehničke kulture, zdravstva, socijalne zaštite i komunalnih službi;

4) obezbjeđuju opšti uslovi za rad i privređivanje, za zapošljavanje, snabdijevanje građana i za vršenje uslužnih djelatnosti;

5) uređuju odnosi od neposrednog interesa za građane u opštini;

6) organizuje vršenje poslova od zajedničkog i opšteg društvenog interesa i obrazuju organi za vršenje tih poslova;

7) obezbjeđuje neposredno izvršavanje zakona, ako njihovo izvršavanje nije Ustavom i zakonom stavljeno u nadležnost organa širih društveno-političkih zajednica;

8) obezbjeđuje ostvarivanje i zaštita sloboda, prava i dužnosti čovjeka i građanina;

9) obezbjeđuje ostvarivanje ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive i uslovi za razvoj njihove kulture;

10) štiti zakonitost i sigurnost ljudi i imovine i javni red i mir;

11) uređuje korišćenje zemljišta i dobara u opštoj upotrebi;

12) utvrđuje i sprovodi politika stambene izgradnje, stanarina i održavanja stanova i stambenih zgrada; stvaraju uslovi za racionalnu stambenu izgradnju i za obezbjeđenje stanova određenim kategorijama građana; uređuju odnosi u stambeno-komunalnoj oblasti;

13) utvrđuje i sprovodi politika uređenja prostora i određuje njegova namjena; usmjerava i uređuje izgradnja gradova i drugih naselja, kao i područja s posebnom namjenom;

14) uređuje i obezbjeđuje zaštita i unapređivanje čovjekove sredine;

15) uređuje i organizuje odbrana i civilna zaštita;

16) organizuje i obezbjeđuje društvena samozaštita i društvena kontrola;

17) vrše i druga prava i dužnosti utvrđeni Ustavom, zakonom i statutom opštine.

Opština, u skladu sa Ustavom, učestvuje u utvrđivanju i sprovođenju politike Republike.

Član 167.

Opština raspoloža, koristi i upravlja zemljištem, šumama, dobrima u opštoj upotrebi i drugim nekretninama u društvenoj svojini ako ta prava ne vrše preduzeća, druge organizacije i zajednice i društveno-političke zajednice ili druga društvena pravna lica.

Član 168.

Opština se obrazuje za područje koje čini prostornu i urbanu cjelinu, na kojem postoje ekonomski i drugi uslovi za ostvarivanje zajedničkih interesa i zadovoljavanje određenih zajedničkih potreba građana i za ostvarivanje samoupravljanja i vršenja vlasti.

Obrazovanje i ukidanje opština i utvrđivanje područja opština, uređuje se zakonom.

Obrazovanje i ukidanje opština može se vršiti po prethodno pribavljenom mišljenju građana i skupština zainteresovanih opština.

Izdvajanje naseljenih mjesta iz sastava jedne opštine i uključivanje tih mjesta u sastav druge opštine vrši se po prethodno pribavljenom mišljenju zainteresovanih građana i uz saglasnost skupština zainteresovanih opština.

Član 169.

Radi zadovoljavanja zajedničkih potreba u opštini, radnici u preduzećima i građani u mjesnim zajednicama i drugim organizacijama i zajednicama i u opštini kao cjelini, referendumom, na zborovima i drugim oblicima ličnog izjašnjavanja, odlučuju o udruživanju sredstava i o njihovom korišćenju.

U okviru zakonom utvrđenog sistema izvora i vrsta poreza, taksa i ostalih dažbina, građani u opštini samostalno odlučuju o obimu i načinu finansiranja opštih društvenih potreba u opštini.

Opština koja svojim ukupnim sredstvima ne može finansirati opšte društvene potrebe utvrđene Ustavom ima pravo na dopunska sredstva pod uslovima i mjerilima utvrđenim zakonom.

Član 170.

Radi izvršavanja svojih prava i dužnosti opština samostalno donosi propise.

Ako se zakonom utvrđuju samo načela za uređivanje odnosa u određenoj oblasti, opština samostalno uređuje odnose u toj oblasti u skladu sa tim načelima.

U oblasti koje se uređuju zakonom, opština, u okviru svojih prava i dužnosti, može donositi propise radi uređenja pitanja i odnosa od neposrednog interesa za opštinu, ako zakon nije donesen. Stupanjem na snagu zakona, prestaje da važi opštinski propis.

U oblastima koje se uređuju zakonom, tim zakonom može se ovlastiti opština da svojim propisima uređuje određene odnose i drugačije nego što su uređeni zakonom, u skladu sa svojim osobenostima i potrebama.

Opština, na osnovu ovlašćenja iz zakona, može donositi propise za izvršenje zakona.

Član 171.

Skupštinu opštine i skupštinu gradske zajednice čine odbornici čiji se broj utvrđuje statutom.

Predsjednici i potpredsjednici skupština opština, odnosno skupština gradskih zajednica biraju se iz reda odbornika u skupštinama opština, odnosno skupštinama gradskih zajednica.

Način kandidovanja, izbora i opoziva predsjednika i potpredsjednika skupština opština i skupština gradskih zajednica uređuje se zakonom i statutom.

Član 172.

Sastav, organizacija, nadležnost i način kandidovanja, izbora i opoziva izvršnog organa opštine, odnosno gradske zajednice utvrđuje se zakonom i statutom.

Član 173.

Skupština opštine i njeni organi i izvršni organ opštine u vršenju poslova iz svog djelokruga donose odluke, naredbe, uputstva, rješenja i zaključke, kao i rezolucije i preporuke. Odluke i rezolucije može donositi samo skupština opštine.

Član 174.

Opština, u okviru svojih prava i dužnosti i utvrđene spoljne politike i međunarodnih ugovora Republike, ostvaruje saradnju sa lokalnim zajednicama drugih država i odgovarajućim nacionalnim i međunarodnim organima i organizacijama.

Član 175.

Statutom opštine, u skladu sa Ustavom, utvrđuju se: prava i dužnosti opštine i način njihovog ostvarivanja; odnosi između građana, preduzeća, mjesnih zajednica i drugih organizacija i zajednica u ostvarivanju zajedničkih interesa; organizacija skupštine opštine i njenih organa i izvršnog organa opštine; oblici neposrednog učešća građana u vršenju društvenih poslova, kao i druga pitanja, u skladu sa njenim osobenostima i potrebama.

Član 176.

Za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti obrazuje se predsjedništvo skupštine opštine koje odlučuje o pitanjima iz nadležnosti skupštine, ako ne postoji mogućnost da se ona sastane. Sastav predsjedništva utvrđuje se zakonom.

Predsjedništvo je dužno da odluke koje je donijelo iz nadležnosti skupštine opštine podnese na potvrdu skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Član 177.

Opštine međusobno saraduju na principima dobrovoljnosti i solidarnosti, udružuju sredstva i obrazuju zajedničke organe, organizacije i službe za vršenje poslova od zajedničkog interesa i za zadovoljavanje zajedničkih potreba.

Član 178.

1. Opštine, koje su prostorno i ekonomski međusobno povezane, mogu se, radi racionalnijeg i efikasnijeg ostvarivanja zajedničkih interesa i potreba građana i uskladjivanja društveno-ekonomskog razvoja, udruživati u zajednice opština.

Udruživanje opština u zajednicu opština vrši se dogovorom koji zaključuju skupštine opština.

2. Zajednica opština ima statut koji donosi skupština zajednice uz prethodnu saglasnost skupština udruženih opština.

3. Skupština zajednice opština donosi planove i programe razvoja zajednice i uređuje odnose o pitanjima utvrđenim statutom zajednice.

Zaključci i stavovi skupštine zajednice opština obavezuju udružene opštine kad ih usvoje skupštine udruženih opština.

Član 179.

Zakonom se može odrediti obavezno udruživanje opština u gradske odnosno druge zajednice opština kao posebne društveno-političke zajednice na koje se prenose određeni poslovi iz nadležnosti Republike odnosno opštine.

Član 180.

1. U gradu na čijem je području obrazovano više opština, obrazuje se gradska zajednica kao posebna društveno-politička zajednica u kojoj se, u zajedničkom interesu građana, obezbjeđuje planiranje društveno-ekonomskog razvoja, prostorno i urbanističko uređivanje, jedinstvenost sistema odbrane i društvene samozaštite i zadovoljavanje komunalnih potreba. Opštine mogu, u zajedničkom interesu, povjeriti gradskoj zajednici i druga prava i dužnosti.

Prava i dužnosti opštine na području gradske zajednice vrše opštine i gradska zajednica. Zakonom se može odrediti da se određeni poslovi obavljaju u jedinstvenom organu uprave gradske zajednice.

Zakonom se određuju opštine koje čine gradsku zajednicu.

Gradska zajednica samostalno uređuje odnose i donosi propise i vrši druge poslove u oblastima od zajedničkog interesa za građane u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom gradske zajednice.

Republika može zakonom određene poslove iz svoje nadležnosti povjeriti gradskoj zajednici.

Organi uprave gradske zajednice imaju pravo nadzora nad zakonitošću rada opštinskih organa uprave u pogledu izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata iz nadležnosti gradske zajednice, ako Ustavom i zakonom nije drukčije uređeno.

2. Gradskoj zajednici i opštinama pripadaju prihodi od poreza, taksa i drugih dažbina koji su po Ustavu i zakonu prihodi opština. Ovi prihodi raspoređuju se između gradske zajednice i opština srazmjerno njihovim pravima i dužnostima po postupku utvrđenom statutom gradske zajednice. Za povjerene poslove iz svoje nadležnosti Republika obezbjeđuje gradskoj zajednici posebna sredstva.

Član 181.

Grad Sarajevo je gradska zajednica opština kao posebna društveno-politička zajednica.

Član 182.

Ako Republika gradskoj zajednici, odnosno drugoj zajednici opština prenese vršenje poslova iz okvira svojih prava i dužnosti, dužna je da obezbijedi i sredstva za izvršavanje tih poslova.

Član 183.

Opštine i gradske zajednice mogu se udruživati u zajednice opština i gradova i druge oblike udruživanja opština i gradova u cilju razvijanja međuopštinske i međugradske saradnje i unapređivanja komunalnog sistema.

Glava VIII

ODNOSI U REPUBLICI I PRAVA I DUŽNOSTI REPUBLIKE

Član 184.

Gradani, narodi Bosne i Hercegovine i pripadnici drugih naroda koji u njoj žive, ostvaruju i obezbjeđuju razvoj društveno-ekonomskih i političkih odnosa utvrđenih Ustavom, nacionalnu slobodu, ravnopravnost i suverenost, teritorijalni integritet i cjelokupnost, odbranu, bezbjednost i društvenu samozaštitu, razvijaju i jačaju zajednički život naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive, uređuju, ostvaruju i osiguravaju uslove za što uspješniji društveni razvoj, ostvaruju i obezbjeđuju jedinstveno tržište, obezbjeđuju demokratske slobode i prava čovjeka i građanina, solidarnost i socijalnu sigurnost građana i radnika, ustavnost i zakonitost, utvrđuju spoljnu politiku, zalažu se za mir u svijetu, izgrađuju i razvijaju odgovarajuće oblike međusobne saradnje i vrše sve druge društvene poslove od zajedničkog interesa za politički, privredni i kulturni život i društveni razvitak Republike.

Gradani, narodi Bosne i Hercegovine i pripadnici drugih naroda koji u njoj žive, ostvaruju svoje zajedničke interese u preduzećima i drugim organizacijama i zajednicama, mjesnim zajednicama, i u opštinama, djelatnošću sindikata, političkih i društvenih organizacija i slobodnim i svestranim aktivnostima građana, kao i preko republičkih organa kad je to određeno Ustavom i zakonom.

Član 185.

Preduzeća, druge organizacije i zajednice i njihova udruženja, bez obzira na njihovo sjedište, posluju slobodno i ravnopravno na teritoriji Republike, u skladu sa propisima koji važe u mjestu njihovog poslovanja.

Protivustavni su propisi i drugi akti i radnje kojima se preduzeća, druge organizacije i zajednice ili radnici stavljaju u neravnopravan položaj zavisno od sjedišta odnosno prebivališta.

Član 186.

Zabranjeno je udruživanje preduzeća, drugih organizacija i zajednica i svaka druga djelatnost i radnja organizacija i državnih organa koji su upravljani na sprečavanje slobodnog kretanja i udruživanja rada i sredstava i slobodne razmjene robe i usluga, ili na stvaranje monopolskog položaja u Republici, kojim se stiču materijalna i druga preimućstva koja se ne zasnivaju na radu i stvaraju neravnopravni odnosi u poslovanju ili narušavaju drugi ekonomski i društveni odnosi utvrđeni Ustavom.

Član 187.

Zapošljavanje građana je slobodno na teritoriji Republike pod jednakim uslovima koji važe u mjestu zaposlenja.

Prava po osnovu rada koja su od uticaja na ostvarivanje prava iz socijalnog osiguranja i druga slična prava priznaju se na teritoriji Republike bez obzira na to u kojoj su društveno-političkoj zajednici stečena.

Prava, dužnosti i obaveze građana koji obavljaju djelatnosti u inostranstvu ili su zaposleni u inostranstvu utvrđuju se zakonom.

Član 188.

Razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja od opšteg je interesa za skladan razvoj cjelokupne privrede i za svestrani društveno-ekonomski razvoj Republike.

Republika se stara o obezbjeđivanju materijalnih i drugih uslova za podsticanje bržeg privrednog razvoja i za jačanje materijalne osnove društvenih djelatnosti privredno nedovoljno razvijenih područja.

Razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja u Republici ostvaruje se prvenstveno neposrednim povezivanjem sa privredno razvijenim područjima, zajedničkim programiranjem razvoja i zajedničkim ulaganjima u privredu nedovoljno razvijenih područja.

Obrazuje se poseban republički fond za kreditiranje bržeg privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja.

Zakonom se utvrđuju privredno nedovoljno razvijena područja, stalni izvori finansiranja fonda, posebni uslovi kreditiranja iz sredstava fonda, način upravljanja i poslovanja fonda.

Član 189.

Ako se aktima organa društveno-političkih zajednica kojima se utvrđuje ili sprovodi zajednička ekonomska politika narušava ravnopravnost preduzeća i drugih organizacija i zajednica u sticanju dohotka i raspolaganju rezultatima rada, istovremeno sa utvrđivanjem zajedničke ekonomske politike, odnosno sa donošenjem mjera za njeno sprovođenje, utvrđuje se i obezbjeđuje kompenzacija kao sastavni dio mjera zajedničke ekonomske politike za odgovarajući planski period.

Član 190.

1. Narodna banka Bosne i Hercegovine je ustanova jedinstvenog monetarnog sistema, koja u skladu sa Ustavom sprovodi monetarnu, deviznu i kreditnu politiku i odgovorna je za sprovođenje te politike Skupštini Republike.

Mjerama za sprovođenje monetarne, devizne i kreditne politike ne može se niko dovesti u neravnopravan položaj u pogledu obavljanja djelatnosti i sticanju dohotka.

Narodna banka, u okviru svojih prava i dužnosti, odgovorna je za stabilnost valute, za opštu likvidnost plaćanja u Republici i prema inostranstvu i za sprovođenje i praćenje sprovođenja monetarne, devizne i kreditne politike.

Narodna banka samostalno, u okviru svojih prava i dužnosti, izvršava zakonom ili drugim propisom, odnosno opštim aktom, utvrđene mjere kojima se ostvaruju ciljevi i zadaci monetarne, devizne i kreditne politike, a dužna je da u sprovođenju te politike postupa u skladu sa odlukama i mjerama koje u okviru svojih prava i dužnosti donosi Savjet Narodne banke Bosne i Hercegovine.

Poslovne banke i druge finansijske organizacije dužne su da se pridržavaju odluka koje Narodna banka donosi radi ostvarivanja monetarne, devizne i kreditne politike. Narodna banka vrši kontrolu nad radom poslovnih banaka i drugih finansijskih organizacija u skladu sa zakonom.

Narodna banka ne može se baviti djelatnošću poslovnih banaka.

Status Narodne banke uređuje se zakonom.

Narodnom bankom upravlja Savjet Banke, a radom i organizacijom poslovanja Banke rukovodi guverner Banke.

Savjet i guverner Narodne banke odgovorni su Skupštini Republike za odluke i akte koje, u okviru svojih nadležnosti, donose iz oblasti poslovanja Banke.

U vršenju političke kontrole nad radom Narodne banke, Skupština Republike može ukinuti ili poništiti propis i drugi opšti akt Narodne banke koji nije u skladu sa Ustavom, zakonom i drugim propisom ili drugim opštim aktom koji je donijela Skupština Republike.

Narodna banka podnosi Skupštini Republike najmanje jedanput godišnje izvještaj o svome radu i poslovanju.

Član 191.

Sistem, izvori i vrste poreza, taksa i ostalih dažbina uređuju se zakonom.

Radi zadovoljavanja općih društvenih potreba utvrđenih Ustavom i drugih društvenih potreba građani plaćaju poreze na prihode, imovinu i imovinska prava, takse i druge dažbine.

Gradani koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom i zemljoradnici plaćaju porez iz ličnog dohotka.

Porezi iz dohotka, odnosno dobiti preduzeća i drugog pravnog lica plaćaju se prema propisima i u korist društveno-političke zajednice na čijoj teritoriji ta organizacija, odnosno to lice ili njihovi dijelovi trajno obavljaju djelatnost.

Doprinosi iz dohotka preduzeća i drugog pravnog lica plaćaju se prema odluci i u korist fonda ili drugog oblika organizovanja koji obezbjeđuju zadovoljavanje potreba i interesa, odnosno korišćenje usluga za koje se plaćaju ti doprinosi.

Porezi iz ličnih dohodaka, odnosno prihoda radnika i građana, osim poreza na imovinu i prihode od imovine, plaćaju se, u skladu sa zakonom, prema propisima i u korist društveno-političke zajednice na čijoj teritoriji radnik ili građanin živi.

Doprinosi iz ličnih dohodaka, odnosno prihoda radnika i građana plaćaju se, u skladu sa zakonom, prema odluci i u korist fonda ili drugog oblika organizovanja koji radniku i građaninu ili članovima njihove porodice obezbjeđuju zadovoljavanje potreba i interesa, odnosno korišćenje usluga za koje se plaćaju ti doprinosi.

Član 192.

Poslove u oblasti izvršavanja obaveza plaćanja poreza i drugih dažbina, odnosno doprinosa obveznika, utvrđenih zakonom, obavljaju službe društvenih prihoda kao društvene službe.

Član 193.

Društveno-politička zajednica ima budžet. U budžetu se utvrđuju svi prihodi i svi rashodi društveno-političke zajednice.

Radi podmirivanja općih društvenih potreba od značaja za ostvarivanje prava i dužnosti Republike, odnosno opštine ili gradske zajednice, dio prihoda iz poreza i drugih dažbina, može se, prije unošenja u budžet društveno-političke zajednice, na osnovu zakona, koristiti za namjene i na način utvrđen zakonom.

Član 194.

Kad je to neophodno radi sprečavanja i otklananja većih poremećaja u privredi ili kad to zahtijevaju interesi odbrane ili druge vanredne potrebe Republike, zakonom se mogu propisati:

- granice u kojima društveno-političke zajednice mogu utvrđivati svoje prihode iz dohotka preduzeća, drugih organizacija i zajednica i prometa proizvoda i usluga;

- obaveze preduzeća, fondova i drugih oblika organizovanja osnovanih zakonom i društveno-političkih zajednica da obrazuju rezervna sredstva;

- privremena zabrana raspolaganja dijelom sredstava za potrošnju ili dijelom sredstava za finansiranje proširene reprodukcije od strane preduzeća, fondova i drugih oblika organizovanja osnovanih zakonom i društveno-političkih zajednica;

- način raspolaganja viškovima prihoda budžeta društveno-političkih zajednica kao i viškovima prihoda fondova i drugih oblika organizovanja osnovanih zakonom koji proizilazi iz zakonom utvrđenih obaveza.

Član 195.

Za izvršavanje zakona i drugih propisa odgovorni su opštinski organi, ukoliko to Ustavom i zakonom nije stavljeno u nadležnost republičkih organa.

Član 196.

Zakonom se mogu pojedini poslovi iz nadležnosti Republike prenijeti u nadležnost opštinskih organa, uz obavezu Republike da tim organima obezbijedi odgovarajuća sredstva, odnosno izvore prihoda za vršenje prenesenih poslova.

Član 197.

Ako opštinski organi i organizacije, odnosno organi i organizacije gradske zajednice ne izvršavaju prava, dužnosti i odgovornosti utvrđena Ustavom, zakonom i drugim propisom, Republika ima pravo i dužnost da putem republičkih organa neposredno obezbijedi izvršavanje Ustava, zakona i drugih propisa dok ih opštinski organi i organizacije, odnosno organi i organizacije gradske zajednice ne budu izvršavali.

Član 198.

Zakonom se može propisati obaveza opštine da osnuje određene organe za vršenje nadzora nad izvršavanjem zakona i drugih propisa, odnosno organe uprave za vršenje poslova od opšteg interesa za Republiku koji su preneseni u nadležnost opštinskih organa.

Član 199.

Republički organi koji vrše poslove upravnog i inspekcijuskog nadzora mogu, u skladu sa zakonom, vršiti ove poslove na cijeloj teritoriji Republike radi kontrole izvršavanja zakona i zaštite zakonitosti i prava građana i radnika, preduzeća i drugih organizacija i zajednica.

Član 200.

Republiku Bosnu i Hercegovinu predstavljaju Ustavom određeni organi Republike.

Član 201.

Republika preko republičkih organa, u okviru svojih prava i dužnosti utvrđenih Ustavom:

1) obezbjeđuje nezavisnost i teritorijalnu integritet i cjelokupnost Republike i štiti njen suverenitet u međunarodnim odnosima; odlučuje o ratu i miru;

2) obezbjeđuje Ustavom utvrđeni poredak Republike, ravnopravnost naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive, kao i ostvarivanje i zaštitu sloboda, prava i dužnosti čovjeka i građanina;

3) utvrđuje spoljnu politiku Republike i stara se o njenom sprovođenju; održava političke, ekonomske i druge odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama; zaključuje, ratifikuje i obezbjeđuje izvršavanje međunarodnih ugovora; obezbjeđuje izvršavanje međunarodnih obaveza Republike; štiti državljane Republike i njihove interese i interese domaćih pravnih lica u inostranstvu; uređuje ostvarivanje međunarodnih odnosa; uređuje organizaciju i djelatnost službi inostranih poslova Republike;

4) štiti ustavnost i zakonitost u skladu sa Ustavom i obezbjeđuje jedinstvo pravnog sistema;

5) uređuje sistem odbrane i stara se o njegovom sprovođenju; uređuje sistem društvene samozaštite; osnovna prava i dužnosti građana, preduzeća i drugih organizacija i zajednica, političkih i društvenih organizacija u oblasti odbrane; uređuje osnovna prava i obaveze preduzeća i drugih organizacija i zajednica u pogledu prioritetne proizvodnje i pružanja usluga za potrebe odbrane i proizvodnje naoružanja i vojne opreme; uređuje uskladjivanje, prilagodavanje prostornih i urbanističkih planova i investicione izgradnje potrebama odbrane Republike; utvrđuje planove i pripremne mjere za odbranu Republike; proglašava mobilizaciju; uređuje rukovođenje i komandovanje oružanim snagama Republike i ostvaruje vrhovno komandovanje oružanim snagama; uređuje i organizuje Armiju Republike i rukovodi i komanduje njome; uređuje: upravljanje i raspolaganje sredstvima koja se koriste u Armiji Republike i za njene potrebe; vojnu obavezu građana i zaštitu članova porodica lica na službi u Armiji Republike i vojnih lica; posebna prava i dužnosti vojnih lica u vezi sa službom u oružanim snagama; uređuje i obezbjeđuje vojno školstvo i naučno-istraživački rad za potrebe oružanih snaga; uređuje i organizuje vojne sudove i vojno tužilaštvo; uređuje i obezbjeđuje socijalno osiguranje i zaštitu vojnih lica, odnosno vojnih osiguranika i njihovih porodica;

6) uređuje i organizuje službu državne bezbjednosti; uređuje službu javne bezbjednosti i javni red i mir;

7) podstiče, usmjerava i uskladuje razvoj privrede i drugih društvenih djelatnosti; obezbjeđuje uslove za što skladniji razvoj Republike u cjelini, a posebno za brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja;

8) uređuje: prava radnika u preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama kojima se obezbjeđuje njihov Ustavom utvrđeni položaj i prava radnika i građana radi obezbjeđenja njihove socijalne sigurnosti i solidarnosti; zapošljavanje i zaštitu na radu;

9) uređuje: prava i obaveze preduzeća, drugih organizacija i zajednica i društveno-političkih zajednica u pogledu sredstava u društvenoj svojini i drugim oblicima svojine;

10) uređuje: obligacione odnose, svojinsko-pravne i druge stvarno-pravne odnose, imovinsko-pravne i druge materijalno-pravne odnose;

11) uređuje: sistem planiranja i utvrđuje razvojnu i ekonomsku politiku Republike, utvrđuje osnove dugoročne politike društveno-ekonomskog razvoja i dugoročni program razvoja za pojedine oblasti od interesa za razvoj Republike; uređuje monetarni, devizni i kreditni sistem; utvrđuje zakonska sredstva plaćanja i politiku emisije novca i obezbjeđuje njeno sprovođenje; uređuje spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje i drugo ekonomsko poslovanje sa inostranstvom i obezbjeđuje izvršavanje zakona u tim oblastima; carinski sistem, carinsku tarifu i mjere vancarinske zaštite i obezbjeđuje njihovo sprovođenje; uslove za otvaranje i rad carinskih zona; sistem osiguranja imovine i lica; obezbjeđuje sprovođenje mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstva tržišta; uređuje: odnose u oblasti prometa robe i usluga; kontrolu cijena i obezbjeđuje neposrednu kontrolu cijena roba i usluga od interesa za Republiku; kontrolu prometa robe i usluga preko državne granice i režim prelaska preko državne granice; uređuje i obezbjeđuje republičke robne rezerve; uređuje: ograničenje prometa robe i usluga od interesa za Republiku u slučaju elementarnih nepogoda velikih razmjera i nestašice dobara neophodnih za potrebe privrede i život građana; stavljanje u promet lijekova; promet otrova, proizvodnju i promet opojnih droga; uređuje i obezbjeđuje kreditiranje bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih područja; uređuje: udruživanje preduzeća, drugih organizacija i zajednica i njihovih udruženja u privredne komore i druga opšta udruženja; obavezno udruživanje preduzeća, drugih organizacija i zajednice; obavezno udruživanje preduzeća u zajednice kad to zahtijeva tehnološko jedinstvo sistema u pojedinim oblastima i kad je to od interesa za Republiku; organizaciju i funkcionisanje Narodne banke Bosne i Hercegovine i Službe društvenog knjigovodstva Bosne i Hercegovine;

12) uređuje: sistem finansiranja društveno-političkih zajednica; uređuje i utvrđuje poreski sistem i poresku politiku, sistem taksa i drugih dažbina; odlučuje o obimu i načinu finansiranja opštih i drugih društvenih potreba u Republici; uređuje javne zajmove, igre na sreću i načela o samodoprinosu;

13) uređuje: režim voda i režim obalnog mora koje je od interesa za međunarodne odnose Republike, odbranu i bezbjednost Republike i jedinstvo tržišta, kao i način korišćenja prava koja Republika ima na moru; korišćenje poljoprivrednog zemljišta, šuma i šumskog zemljišta, upravljanje šumama i šumskim zemljištem; zdravstvenu zaštitu stoke i bilja; lov i ribolov; rudarstvo i korišćenje drugih prirodnih bogatstava;

14) uređuje i utvrđuje granice Republike; zaštitu i unapređivanje čovjekove sredine, prostorno i urbanističko planiranje, projektovanje i izgradnju investicionih i drugih objekata; načela o korišćenju zemljišta i dobara u opštoj upotrebi; stambene odnose, načela u oblasti stambene izgradnje i njenog finansiranja i upravljanja i gazdovanja stambenim zgradama i stanovima, načela o stambenom zadržarstvu; načela o uredenju i korišćenju građevinskog zemljišta; načela o komunalnim djelatnostima; premjer i katastar zemljišta i evidenciju nekretnina;

15) uređuje sistem mjernih jedinica i obezbjeđuje kontrolu mjera i dragocjenih metala; uređuje zaštitu pronalazaka, tehničkih unapređenja, žigova, znakova kvaliteta, oznaka porijekla proizvoda, uzoraka i modela, kao i standarde, tehničke normative i norme kvaliteta proizvoda i usluga, i obezbjeđuje izvršavanje propisa u ovim oblastima kad je to u interesu Republike, utvrđeno zakonom;

16) uređuje: načela za način vršenja djelatnosti u zanatstvu, ugostiteljstvu i turizmu; odnose u oblasti samostalnog ličnog rada sredstvima u svojini građana; društveno-ekonomski položaj i udruživanje zemljoradnika;

17) uređuje: saobraćaj i veze, bezbjednost saobraćaja; kontrolu putničkog saobraćaja preko državne granice; zaštitu od požara i drugih elementarnih nepogoda; nabavljanje, nošenje i držanje oružja; promet i prevoz eksploziva i radioaktivnih i drugih opasnih materija; transport zapaljivih tekućina i plinova; upravljanje i korišćenje puteva; meteorološku, hidrološku i seizmološku službu;

18) uređuje: sistem vaspitanja i obrazovanja, kulture, fizičke i tehničke kulture; načela organizacije naučnoistraživačke djelatnosti; zaštitu i korišćenje kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa; izdavačku i filmsku djelatnost; radio-televiziju, štampu i druge vidove javnog informisanja i komuniciranja;

19) uređuje: zdravstvenu zaštitu građana i radnika i organizaciju zdravstvene službe; zaštitu života i zdravlja ljudi od zaraznih bolesti koje ugrožavaju Republiku; uređuje i obezbjeđuje posebnu zaštitu boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca, zaštitu žrtava neprijateljskog djelovanja kojim se ugrožava bezbjednost Republike ili Ustavom utvrđeni poredak, kao i njihovih porodica; uređuje zaštitu žrtava fašističkog terora i civilnih žrtava rata; načela dječije zaštite, zaštite starih i iznemoglih lica i drugih vidova socijalne zaštite;

20) uređuje i organizuje prikupljanje, evidentiranje i obradu statističkih i drugih podataka o stanju u pojedinim oblastima društvenog života, o stanju i kretanju stanovništva, o ekonomskim i drugim pojavama, kao i drugih podataka od interesa za Republiku;

21) uređuje: državljanstvo Republike Bosne i Hercegovine, lično ime, matične knjige, lične karte, prijavljivanje prebivališta i boravišta; zborove i druge javne skupove; udruživanje građana u udruženja, društvene organizacije i političke organizacije; utvrđuje himnu Republike Bosne i Hercegovine; uređuje: upotrebu pečata, grba i zastave Republike Bosne i Hercegovine; načela o referendumu; pravni položaj vjerskih zajednica; humanitarnih i drugih organizacija koje na osnovu zakona i međunarodnih ugovora vrše javna ovlaštenja; utvrđuje praznike, odlikovanja, nagrade i druga priznanja Republike; uređuje proglašavanje nestalih lica za umrle i dokazivanje smrti; ovjeru potpisa, rukopisa i prepisa;

22) uređuje: položaj, boravak i zaštitu stranaca u Republici; pravni položaj stranih pravnih lica i predstavnika stranih država, stranih i međunarodnih organizacija u Republici, predstavljanje i zastupanje stranih privrednih i drugih organizacija;

23) uređuje: brak, odnose roditelja i djece, starateljstvo i usvojenje; nasljeđivanje;

24) uređuje: krivična djela i privredne presteupe i sankcije za ta djela; izvršenje kaznenih sankcija; sistem prekršaja, prekršajni postupak i odgovornost i sankcije za prekršaje kojima se povređuju republički propisi; uređuje sudske i upravne postupke; amnestiju i pomilovanja;

25) uređuje: vrste, nadležnost, sastav i organizaciju redovnih sudova; nadležnost i organizaciju javnih tužilaštava; javno pravobranilaštvo, advokaturu i druge vidove pravne pomoći; arbitraže, mirovna vijeća, izbrane i druge sudove;

26) uređuje: političko-teritorijalnu organizaciju Republike i izbor odbornika i poslanika u skupštine društveno-političkih zajednica; biračke spiskove;

27) uređuje: sistem državne uprave i prava, dužnosti i odgovornosti radnika u organima koje obrazuju društveno-političke zajednice;

28) utvrđuje politiku izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi Republika i obezbjeđuje njihovo izvršavanje;

29) vrši druga prava i dužnosti utvrđene Ustavom.

Zakonom se mogu utvrditi načela i o drugim pitanjima koja su od zajedničkog interesa za građane u Republici ili kad to zahtijeva interes razvoja Republike u cjelini. Ovaj zakon donosi se dvotrećinskom većinom glasova svih poslanika nadležnih vijeća.

Na inicijativu skupština opština zakonom se mogu uređivati jedinstveno za cijelu teritoriju Republike i odnosi iz okvira prava i dužnosti opštine. Ovaj zakon donosi se po prethodnoj saglasnosti većine skupština opština.

Član 202.

Republika Bosna i Hercegovina utvrđuje spoljnu politiku i zaključuje međunarodne ugovore, ostvaruje saradnju i uspostavlja, održava i razvija odnose sa drugim državama i sa međunarodnim organima i organizacijama, i stara se o razvijanju političkih, ekonomskih, kulturnih, sportskih i drugih odnosa sa drugim državama i međunarodnim organima i organizacijama koji su od značaja za Republiku ili za prava i interese njenih građana, naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive, preduzeća, drugih organizacija i zajednica.

Republika se stara o svojim građanima koji žive u inostranstvu, a posebno o radnicima koji se u inostranstvu nalaze na privremenom radu.

Republika Bosna i Hercegovina vodi brigu o iseljenicima iz Republike.

Član 203.

Saradnju sa drugim državama ostvaruju Skupština Republike i drugi republički organi i organizacije.

Republika podstiče i pomaže saradnju opština, preduzeća i drugih organizacija i zajednica, stručnih i drugih udruženja sa opštinama, preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama u drugim državama.

Član 204.

Radi ostvarivanja saradnje i određenih ciljeva od zajedničkog interesa Republika, sporazumno sa drugim državama, osniva zajednička tijela, organe i organizacije, preduzima zajedničke akcije, udružuje sredstva, podstiče naučnu, kulturno-prosvjetnu, tehničku, sportsku i drugu saradnju i razmjenu iskustava.

Član 205.

Ovlašćeni predstavnici republičkih organa i organizacija mogu, u odnosima sa organima i organizacijama drugih država preuzimati obveze u okviru djelokruga i ovlašćenja organa i organizacija koje predstavljaju.

Međunarodni ugovori primjenjuju se danom stupanja na snagu, ako aktom o ratifikaciji ili ugovorom na osnovu ovlašćenja nadležnog organa nije drukčije određeno.

Sudovi neposredno primjenjuju međunarodne ugovore koji su objavljeni.

Dio treći

ORGANIZACIJA REPUBLIKE

Glava IX

SKUPŠTINA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Član 206.

Skupština Republike Bosne i Hercegovine je najviši organ vlasti u okviru prava i dužnosti Republike.

Skupština vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru Ustava i zakona.

Član 207.

Skupština Republike Bosne i Hercegovine:

1) odlučuje o promjeni Ustava Republike Bosne i Hercegovine;

2) utvrđuje unutrašnju i spoljnu politiku i odlučuje o drugim osnovnim pitanjima od značaja za politički, privredni, socijalni i kulturni razvoj Republike;

3) donosi zakone, druge propise i opšte akte; utvrđuje razvojnu i ekonomsku politiku Republike, donosi republički budžet, republički završni račun i prostorni plan Bosne i Hercegovine; daje autentična tumačenja zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi;

4) razmatra pitanja iz oblasti spoljne politike i međunarodnih odnosa; zaključuje međunarodne ugovore u slučajevima predviđenim Ustavom; ratifikuje međunarodne ugovore o političkoj i vojnoj saradnji i međunarodne ugovore koji zahtijevaju promjenu ili donošenje novih zakona;

5) odlučuje o ratu i miru;

6) odlučuje o promjeni granica Republike;

7) utvrđuje sistem odbrane u Republici;

8) daje amnestiju za krivična djela utvrđena zakonom;

9) odlučuje o zaduživanju Republike i o raspisivanju republičkih javnih zajmova;

10) razmatra pitanja od zajedničkog interesa za preduzeća, druge orgaizacije i zajednice i uskladuje njihove odnose i interese;

11) osniva preduzeća, fondove, druge organizacije i zajednice;

12) raspisuje republički referendum;

13) utvrđuje politiku izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi Republika i obaveze organa i organizacija u njihovom izvršavanju;

14) vrši političku kontrolu nad radom Vlade Republike Bosne i Hercegovine i republičkih organa uprave i organizacija i daje im opšte smjernice za rad; vrši političku kontrolu nad radom nosilaca javnih i drugih društvenih funkcija odgovornih Skupštini;

15) razmatra mišljenja i prijedloge Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o ostvarivanju zaštite ustavnosti i zakonitosti;

16) razmatra izvještaje republičkih pravosudnih organa o primjeni zakona i o njihovom radu i zauzima stavove o tim izvještajima;

17) vrši društveni nadzor;

18) bira i razrješava predsjednika i potpredsjednike Skupštine, članove komisija, odbora i drugih tijela Skupštine;

19) bira i razrješava predsjednika i članove Vlade, predsjednika i sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predsjednika i sudije Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine i drugih sudova utvrđenih zakonom;

20) imenuje i razrješava ministre i druge funkcionere republičkih organa uprave i organizacija koje vrše poslove od interesa za Republiku; generalnog sekretara Skupštine, republičkog javnog tužioca, guvernera Narodne banke Bosne i Hercegovine i druge funkcionere, članove kolegijalnih tijela i članove organa upravljanja organizacija za koje je to određeno Ustavom i zakonom;

21) odlučuje o produženju mandata i prijevremenim izborima predstavnika u skupštinama društveno-političkih zajednica;

22) vrši druge poslove utvrđene Ustavom.

Skupština može donositi deklaracije, rezolucije, preporuke i druge akte.

Član 208.

U Skupštini Republike se obrazuje Vijeće građana i Vijeće opština.

Vijeće građana ima 130 poslanika koje biraju građani na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, neposredno i tajnim glasanjem, na način utvrđen zakonom.

Građani svake opštine i gradske zajednice biraju po jednog poslanika u Vijeće opština, neposredno i tajnim glasanjem, na način utvrđen zakonom.

Član 209.

1. Vijeća Skupštine odlučuju o pitanjima iz nadležnosti Skupštine samostalno, ravnopravno i na zajedničkoj sjednici Skupštine.

2. Vijeće građana samostalno:

- razmatra pitanja, donosi zakone, druge propise i opšte akte: o osnovnim pravima, obavezama i odgovornostima radnika iz radnog odnosa; o pravima i obavezama raspolaganja sredstvima u svim oblicima svojine; o penzijskom i invalidskom osiguranju; o zaštiti na radu; o rudarstvu i korišćenju drugih prirodnih bogatstava; o projektovanju i izgradnji investicionih i drugih objekata; o društveno-ekonomskom položaju i udruživanju zemljoradnika; o izdavačkoj djelatnosti, štampi, radiju, televiziji i drugim vidovima javnog informisanja i komuniciranja; o bankarskom i kreditnom sistemu; o Narodnoj banci Bosne i Hercegovine; o određivanju krivičnih djela i privrednih prestupa i odgovornosti za njih; o davanju saglasnosti na zaključivanje, odnosno ratifikaciju međunarodnih ugovora u slučajevima predviđenim Ustavom; o korišćenju poljoprivrednog zemljišta, šuma i šumskog zemljišta, upravljanju šumama i šumskim zemljištem; o lovu i ribolovu; o zdravstvenoj zaštiti stoke i divljači i zaštiti bilja; o načelima za način vršenja djelatnosti u zanatstvu, ugostiteljstvu i turizmu; o državljanstvu Republike, o upotrebi pečata, grba i zastave Republike; o udruživanju građana u udruženja, društvene organizacije i političke organizacije; o nabavljanju, držanju i nošenju oružja; o zborovima i drugim javnim skupovima; o predstavkama i prijedlozima; o načelima referenduma; o pravnom položaju vjerskih zajednica; o sistemu državne uprave; o pravima, dužnostima i odgovornostima radnika u organima koje obrazuju organi društveno-političkih zajednica; o redovnim sudovima, javnom tužilaštvu i javnom pravobranilaštvu; o advokaturi i drugim vidovima pravne pomoći; o amnestiji i pomilovanju, o izvršenju kaznenih sankcija i vaspitno-popravnih mjera; o sistemu prekršaja i prekršajnom postupku i o odgovornosti i sankcijama za prekršaje kojima se povređuju republički propisi; o sudskim i upravnim postupcima u oblasti u kojima društvene odnose uređuje Republika; o bezbjednosti saobraćaja; o prometu i transportu opasnih materija i o posebnoj zaštiti boraca, vojnih invalida i porodica palih boraca, kao i žrtava neprijateljskog djelovanja;

- bira i razrješava predsjednike i sudije redovnih sudova;

- imenuje i razrješava javne tužioce i javne pravobranioce;

- imenuje i razrješava funkcionere koji rukovode republičkim organima uprave, republičkim upravnim organizacijama, organizacijama koje vrše poslove od interesa za Republiku, predsjednika i sudije Republičkog suda za prekršaje, kao i druge zakonom određene funkcionere, osim onih koje imenuje Skupština na zajedničkoj sjednici Skupštine;

- vrši i druge poslove iz nadležnosti Skupštine koje ne vrši Vijeće opština.

3. Vijeće opština samostalno:

- razmatra pitanja i donosi zakone, druge propise i opšte akte: o načelima samodoprinosu; o postupku obrazovanja mjesnih zajednica; o arbitražama, mirovnim vijećima, izbranim ili drugim sudovima koje obrazuju građani; o odnosima roditelja i djece; o starateljstvu i usvojenju; o proglašenju nestalih lica za umrle i dokazivanju smrti; o evidenciji nekretnina; o katastru zemljišta; o ličnom imenu; o matičnim knjigama; o ličnoj karti; o prebivalištu i boravištu građana; o biračkim spiskovima; o ovjeri potpisa, rukopisa i prepisa.

4. Vijeće građana i Vijeće opština ravnopravno:

- razmatraju pitanja: ostvarivanja ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive; ostvarivanja razvoja i zaštite Ustavom utvrđenog sistema; opšte stanje u Republici i ostvarivanje politike koju je utvrdila Skupština sa stanovišta obezbjeđenja jedinstva društveno-ekonomskog i društveno-političkog sistema; ostvarivanja ustavnosti i zakonitosti; jedinstva pravnog sistema; zaštite sloboda, prava i dužnosti čovjeka i građanina;

- razmatraju pitanja i donose zakone, druge propise i opšte akte: o sistemu odbrane; o društvenoj samozaštiti; o državnoj i javnoj bezbjednosti; o sistemu planiranja; o javnim zajmovima; o nasljedivanju; o društvenom sistemu informisanja, o načelima organizacije naučno-istraživačke djelatnosti; o zaštiti i korišćenju kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa; o republičkim praznicima, o odlikovanjima, nagradama i drugim priznanjima Republike; o izboru poslanika i odbornika u skupštine društveno-političkih zajednica; o Vladi Republike Bosne i Hercegovine; o osnovama dugoročne politike društveno-ekonomskog razvoja i dugoročnim programima razvoja za pojedine oblasti; o bržem razvoju privredno nedovoljno razvijenih područja; o zapošljavanju; o sistemu finansiranja društveno-političkih zajednica; o finansiranju zajedničkih potreba; o poreskom sistemu, doprinosima, sistemu taksa i drugim dažbinama; o sistemu osiguranja imovine i lica; o fondovima koji se obrazuju zakonom; o dopunskim sredstvima opštinama; o obligacionim, vojinsko-pravnim i drugim stvarno-pravnim odnosima; o imovinsko-pravnim i drugim materijalno-pravnim odnosima; o prometu robe i usluga; o kontroli cijena; o robnim rezervama; o sistemu vaspitanja i obrazovanja, kulture, fizičke i tehničke kulture; o bibliotečkoj djelatnosti; o filmskoj djelatnosti; o zdravstvenoj zaštiti građana i o organizaciji zdravstvene službe; o saobraćaju i vezama; o zaštiti i unapređivanju čovjekove sredine; o prostornom i urbanističkom planiranju; o režimu voda; o zaštiti od požara i drugih elementarnih nepogoda; o statistici; o meteorološkoj, hidrološkoj i seizmološkoj službi; o načelima komunalnih djelatnosti; stambenim odnosima i načelima u oblasti stambene izgradnje i njenog finansiranja i upravljanja i gazdovanja stambenim zgradama i stanovima; o načelima stambenog zadugarstva; o načelima korišćenja zemljišta i dobara u opštoj upotrebi; o zaštiti žrtava fašističkog terora i civilnih žrtava rata; o načelima dječije zaštite, zaštite starih i iznemoglih lica i drugih vidova socijalne zaštite; o igrama na sreću; o organizaciji i radu Službe Skupštine; o javnom redu i miru; o političko-teritorijalnoj organizaciji Republike.

5. Vijeća Skupštine na zajedničkoj sjednici Skupštine:

- odlučuju o promjeni Ustava Republike Bosne i Hercegovine;

- proglašavaju Ustav Republike Bosne i Hercegovine, odnosno njegove promjene;

- odlučuju o promjeni granica Republike;

- razmatraju i utvrđuju spoljnu politiku i ratifikuju međunarodne ugovore;

- odlučuju o ratu i miru;

- odlučuju o produženju mandata i prijevremenim izborima poslanika u Skupštini Republike i odbornika u skupštinama opština i skupštinama gradskih zajednica;

- utvrđuju razvojnu i ekonomsku politiku;

- donose budžet i završni račun budžeta Republike;

- raspisuju republički referendum;

- odlučuju o raspisivanju republičkih javnih zajmova;

- odlučuju o zaduženju i drugim obavezama Republike;

- odlučuju o povjeravanju poslova iz nadležnosti Republike gradskoj zajednici kao posebnoj društveno-političkoj zajednici;

- biraju i razrješavaju: predsjednika i potpredsjednike Skupštine; predsjednika, potpredsjednike i članove Vlade; predsjednika i sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine; predsjednika i sudije Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine; predsjednike i članove radnih tijela Skupštine;

- imenuju i razrješavaju: ministre; guvernera Narodne banke Bosne i Hercegovine; republičkog javnog tužioca; republičkog javnog pravobranioca i generalnog sekretara Skupštine;

- donose Poslovnik Skupštine.

Vijeća Skupštine mogu odlučiti da na zajedničkoj sjednici Skupštine razmatraju i druga pitanja iz ravnopravnog djelokruga vijeća Skupštine.

6. Vijeća Skupštine, u okviru svog djelokruga, utvrđuju politiku izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata koje donose, kao i obaveze republičkih organa i organizacija u vezi sa izvršavanjem tih propisa, razmatraju izvještaje Vlade, ministarstava i drugih republičkih organa uprave i republičkih upravnih organizacija, vrše političku kontrolu nad radom ovih organa i organizacija i svojim smjernicama usmjeravaju njihov rad; vrše kontrolu nad zakonitošću rada Službe državne bezbjednosti i u tom cilju obrazuju posebno radno tijelo; utvrđuju odgovornost funkcionera koje biraju i imenuju; daju autentično tumačenje zakona koje donose.

7. Vijeća Skupštine u okviru svog djelokruga razmatraju obavještenja Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o stanju i problemima u ostvivanju ustavnosti i zakonitosti; mišljenja i prijedloge Ustavnog suda Bosne i Hercegovine za donošenje i izmjenu zakona i preduzimanje drugih mjera radi obezbjeđivanja ustavnosti i zakonitosti i zaštite sloboda i prava građana i organizacija i zajednica; rješenja o pokretanju postupka za ocjenjivanje ustavnosti zakona, drugog propisa ili opšteg akta koji je donijela Skupština i o tome daju mišljenje Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine.

8. Vijeće Skupštine može drugom vijeću podnijeti prijedlog za donošenje akta iz njegovog djelokruga, razmatrati nacrt, odnosno prijedlog zakona, drugog propisa ili opšteg akta, ili drugo pitanje iz djelokruga drugog vijeća i davati mu mišljenje o tome.

9. Svako vijeće vrši verifikaciju mandata i odlučuje o mandatno-imunitetskim pitanjima poslanika u Vijeću.

Nakon izvršene verifikacije mandata, poslanici daju svečanu izjavu.

Svako vijeće odlučuje o svojoj unutrašnjoj organizaciji, izboru i razrješenju predsjednika i potpredsjednika vijeća, predsjednika i članova radnih tijela vijeća i imenuje i razrješava sekretara vijeća.

Član 210.

Pravo predlaganja zakona, drugog propisa i opšteg akta ima svaki poslanik u svom vijeću, radna tijela Skupštine i vijeća Skupštine, Vlada Republike, Predsjedništvo Republike, skupštine opština, skupštine gradskih zajednica i Privredna komora Bosne i Hercegovine.

Inicijativu za donošenje zakona, drugih propisa i opštih akata mogu pokrenuti građani, preduzeća, privredne komore i druga opšta udruženja i druge organizacije i zajednice, političke organizacije, društvene organizacije i državni organi.

Član 211.

Vijeća odlučuju na sjednicama.

Svako vijeće odlučuje na sjednici kojoj prisustvuje većina poslanika i to većinom glasova ukupnog broja poslanika ako Ustavom nije drukčije određeno.

Kada vijeća učestvuju ravnopravno u odlučivanju o određenom pitanju, mogu na zajedničkoj sjednici vijeća razmatrati to pitanje, ali o njemu mogu da odluče na odvojenim sjednicama, ako Ustavom nije drukčije određeno.

Vijeća Skupštine odlučuju na zajedničkoj sjednici Skupštine kojoj prisustvuje većina poslanika svakog vijeća. Odluke se donose većinom glasova ukupnog broja poslanika, ako Ustavom nije drukčije određeno.

O pitanjima izbora, imenovanja i razrješenja vijeće, odnosno vijeća na zajedničkoj sjednici Skupštine odlučuju većinom glasova prisutnih poslanika.

Član 212.

Ako nadležna vijeća ne usvoje u istovjetnom tekstu zakon čije bi nedonošenje dovelo do narušavanja stabilnosti tržišta ili bi prouzrokovalo znatnu štetu za društvenu zajednicu, prijedlog zakona iznosi se na zajedničku sjednicu Skupštine, a odluka se donosi većinom glasova svih poslanika u Skupštini.

Član 213.

Svaki poslanik u vijeću Skupštine ima pravo da, u okviru djelokruga vijeća, pokreće pitanja, da postavlja pitanja Vladi i funkcionerima koji rukovode republičkim organima uprave, da

traži obavještenja, da predlaže vijeću da zahtijeva podnošenje izvještaja o radu tih organa, da traži stručnu pomoć i da bude informisan u vršenju svoje funkcije.

Član 214.

Poslanik u vijeću Skupštine ima pravo da traži obavještenja od funkcionera Skupštine koji su mu dužni dati traženo obavještenje.

Poslanik može postavljati pitanja i tražiti obavještenja od organa upravljanja republičkim fondom odnosno preduzećem, organizacijom i zajednicom koji vrše javna ovlašćenja, a koja se odnose na njihov rad.

Najmanje deset poslanika u svakom vijeću može podnijeti interpelaciju za pretresanje određenih političkih pitanja u vezi sa radom Vlade.

Član 215.

U Skupštini se obrazuje Savjet za pitanje ostvarivanja ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive. Za članove Savjeta bira se jednak broj poslanika iz reda pripadnika naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata, odgovarajući broj poslanika iz reda pripadnika drugih naroda i drugih građana koji žive u Bosni i Hercegovini. Savjet odlučuje na osnovu saglasnosti članova iz reda svih naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive. Sastav, djelokrug i način rada Savjeta uređuju se zakonom koji se donosi dvotrećinskom većinom od ukupnog broja poslanika u Skupštini.

Savjet razmatra naročito pitanja koja se odnose na: ravnopravnost jezika i pisma; organizovanje i djelovanje kulturnih ustanova i institucija koje imaju poseban značaj za ispoljavanje i afirmaciju nacionalnih osobenosti pojedinih naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive i donošenje propisa kojima se obezbjeđuje ostvarivanje ustavnih odredbi kojima su izričito utvrđeni principi ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

Savjet obavezno razmatra pitanje ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive na inicijativu poslanika u Skupštini. Ako najmanje 20 poslanika smatra da se predloženim propisom ili drugim aktom iz nadležnosti Skupštine narušava ravnopravnost naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive, prijedlog o kojem Skupština odlučuje utvrđuje Savjet.

O pitanjima od interesa za ostvarivanje ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih narod koji u njoj žive, na prijedlog Savjeta Skupština odlučuje po posebnom postupku utvrđenom Poslovnikom Skupštine, dvotrećinskom većinom ukupnog broja poslanika.

Član 216.

Za razmatranje i pripremanje prijedloga zakona, drugih propisa i opštih akata i za proučavanje i pretresanje drugih pitanja, vijeća i Skupština mogu obrazovati komisije, odbore i druga stalna i povremena radna tijela.

Sastav, zadaci i način rada radnih tijela utvrđuju se poslovnikom i odlukama vijeća odnosno Skupštine.

Poslovnikom Skupštine mogu se davati određena ovlašćenja pojedinim radnim tijelima Skupštine u vršenju njihovih zadataka.

Radna tijela mogu zahtijevati od državnih organa i organizacija i zajednica potrebne informacije, podatke i isprave.

Radna tijela ne mogu imati istražne i druge sudske funkcije.

Član 217.

Predsjednik Skupštine i potpredsjednici Skupštine biraju se iz reda poslanika u Skupštini.

Način kandidovanja, izbora i opoziva predsjednika Skupštine i potpredsjednika Skupštine uređuje se zakonom i Poslovnikom Skupštine.

Predsjednik predstavlja Skupštinu, saziva zajedničke sjednice Skupštine, predsjedava im i potpisuje akte koji se donose na zajedničkim sjednicama Skupštine.

Vijeća Skupštine imaju predsjednika. Predsjednik predstavlja vijeće, saziva sjednice vijeća i predsjedava im i potpisuje akte koje vijeće donosi.

Član 218.

Skupština ima poslovnik. Poslovnikom se uređuju pitanja unutrašnje organizacije i rada Skupštine, način obrazovanja radnih tijela, utvrđuju uslovi za rad poslanika, kao i druga pitanja od značaja za rad Skupštine.

Način programiranja i usklađivanja rada vijeća i radnih tijela Skupštine i vijeća i ostvarivanja odnosa i saradnje Skupštine sa drugim organima i organizacijama uređuju se poslovnikom Skupštine.

Glava X

PREDSJEDNIŠTVO REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Član 219.

Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine:

- 1) predstavlja Republiku Bosnu i Hercegovinu;
- 2) razmatra pitanja o sprovođenju utvrđene politike u oblasti odbrane, državne bezbjednosti, društvene samozaštite i međunarodne saradnje i predlaže Skupštini Republike preduzimanje odgovarajućih mjera za sprovođenje te politike i u slučaju kad nastupe vanredne prilike koje onemogućuju ili bitno otežavaju ostvarivanje Ustavom utvrđenog poretka, predlaže Skupštini preduzimanje neophodnih mjera za otklanjanje nastalih poremećaja;
- 3) utvrđuje plan odbrane Republike i u vezi s tim daje odgovarajuće smjernice, u skladu sa zakonom;
- 4) u skladu sa stavovima i predlozima Skupštine razmatra pitanja utvrđivanja i ostvarivanja spoljne politike Republike, te ostvarivanja međunarodne saradnje i međunarodnih ugovora;
- 5) postavlja i opoziva ukazom ambasadore i šefove misija Republike; prima akreditivna i opozivna pisma stranih diplomatskih predstavnika koji su kod njega akreditovani i izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora, u skladu sa zakonom;
- 6) postavlja, unapređuje i razrješava vojne starješine, u skladu sa zakonom;
- 7) utvrđuje, na osnovu obavljene prethodne konsultacije u Republici, prijedlog kanidata za predsjednika i sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine;
- 8) dodjeljuje odlikovanja i druga priznaja Republike, u skladu sa zakonom;
- 9) daje pomilovanja, u skladu sa zakonom;
- 10) proglašava ukazom zakone, najkasnije u roku od 15 dana;
- 11) donosi poslovnik Predsjedništva.

Član 220.

Članove Predsjedništva biraju građani neposredno, opštim i tajnim glasanjem, u skladu sa zakonom.

Članovi Predsjedništva biraju se na četiri godine i mogu biti birani još jedanput uzastopno.

Predsjedništvo kome je prestao mandat ostaje na dužnosti do izbora novog Predsjedništva Republike.

Predsjedništvo sačinjava sedam članova

Predsjednika Predsjedništva bira Predsjedništvo iz reda svojih članova na jednu godinu i može biti biran još jedanput uzastopno na ovu funkciju.

U slučaju ratnog ili vanrednog stanja mandat članova Predsjedništva i predsjednika se produžava dok ne budu stvoreni uslovi za izbor novih članova Predsjedništva.

Član Predsjedništva ne može biti predstavnik u skupštini društveno-političke zajednice, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i drugih sudova, ni izabran, odnosno imenovan funkcioner drugog državnog organa.

Član Predsjedništva uživa imunitet kao i poslanik u Skupštini Republike.

O pitanjima imuniteta člana Predsjedništva odlučuje Predsjedništvo.

Član 221.

Predsjedništvo za svoj rad odgovara građanima i Skupštini Republike.

Predsjedništvo je dužno da na zahtjev Skupštine Republike izloži stavove o pojedinim pitanjima iz svoje nadležnosti.

Predsjedništvo podnosi Skupštini izvještaj o svom radu najmanje jedanput godišnje.

Član 222.

Za vrijeme ratnog stanja sastav Predsjedništva se proširuje sa predsjednikom Skupštine, predsjednikom Vlade i načelnikom Štaba Vrhovne komande oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine.

Za vrijeme ratnog stanja Predsjedništvo je Vrhovna komanda oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine.

Predsjedništvo u proširenom sastavu za vrijeme ratnog stanja organizuje i rukovodi odbranom i svim oblicima opštenarodnog otpora na teritoriji Republike.

Predsjedništvo za vrijeme ratnog ili vanrednog stanja na prijedlog Vlade ili po svojoj inicijativi, donosi uredbe sa zakonskom snagom o pitanjima iz nadležnosti Skupštine i bira, odnosno imenuje i razrješava funkcionere koje bira, odnosno imenuje i razrješava Skupština, ako ne postoji mogućnost da se sazovu nadležna vijeća. Predsjedništvo podnosi ove uredbe, odnosno odluke o izboru ili imenovanju i razrješavanju na potvrdu Skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sazove.

Uredbom sa zakonskom snagom donesenom za vrijeme ratnog stanja mogu se, izuzetno, dok to stanje traje, ili ako to zahtijevaju interesi odbrane Republike, obustaviti pojedine odredbe Ustava koje se odnose na donošenje zakona, drugih propisa i opštih akata i preduzimanje mjera od strane republičkih organa i na pojedine slobode, prava i dužnosti čovjeka i građanina i prava organizacija i zajednica, mijenjati sastav i ovlaštenja izvršnih organa i organa uprave, obrazovati oblasti, okruzi, srezovi i druge društveno-političke zajednice i utvrditi organizacija njihovih organa.

Glava XI

VLADA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Član 223.

Vlada Republike Bosne i Hercegovine, u okviru svojih Ustavom i zakonom utvrđenih prava i dužnosti odgovara Skupštini Republike za predlaganje i sprovođenje politike i izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata za čije su izvršavanje odgovorni organi u Republici i za usmjeravanje i usklađivanje rada ministarstava i drugih republičkih organa uprave i upravnih organizacija.

Organizacija i nadležnost Vlade utvrđuje se Ustavom i zakonom.

Član 224.

Vlada Republike Bosne i Hercegovine:

- 1) prati stanje i ostvarivanje politike Skupštine Republike i predlaže Skupštini utvrđivanje politike;
- 2) predlaže zakone, druge propise i opšte akte i ima pravo da daje mišljenje o predlozima zakona, drugih propisa i opštih akata koje Skupštini podnose drugi ovlašćeni predlagači;
- 3) utvrđuje prijedlog razvojne i ekonomske politike Republike, prostornog plana Republike, republičkog budžeta, republičkog završnog računa i propisa u oblasti monetarnog, deviznog i kreditnog sistema i kreditne politike;
- 4) donosi mjere za ostvarivanje utvrđene razvojne i ekonomske politike Republike;

5) stara se o sprovođenju politike i izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata, akata razvojne i ekonomske politike i republičkog budžeta;

6) donosi uredbe, odluke i druge propise za izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi Republika;

7) stara se o izvršavanju politike odbrane i o sprovođenju priprema za odbranu u Republici;

8) uskladuje i usmjerava rad republičkih organa uprave i daje im smjernice za rad radi obezbjeđenja izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata, vrši nadzor nad radom tih organa;

9) utvrđuje opšta načela unutrašnje organizacije republičkih organa uprave; osniva stručne i druge službe za svoje potrebe i zajedničke službe za potrebe republičkih organa; postavlja i razrješava funkcionere za koje je to određeno zakonom;

10) ratifikuje međunarodne ugovore čije ratifikovanje ne spada u nadležnost Skupštine Republike;

11) otvara diplomatska, konzularna i druga predstavništva Republike u inostranstvu i imenuje i opoziva diplomatske, konzularne i druge predstavnike Republike koje ne imenuje Predsjedništvo Republike, u skladu sa zakonom;

12) vrši i druge poslove utvrđene Ustavom i zakonom.

Član 225.

Skupština Republike bira tajnim glasanjem predsjednika Vlade na prijedlog Predsjedništva Republike.

Predsjedništvo predlaže Skupštini kandidata za predsjednika Vlade, na osnovu prethodnih konsultacija sa političkim organizacijama čiji su kandidati izabrani za poslanike u Skupštini, vodeći računa o stranačkoj zastupljenosti.

Kandidat za predsjednika Vlade izlaže svoj program Skupštini i predlaže sastav Vlade.

Skupština, na prijedlog predsjednika Vlade, tajnim glasanjem bira članove Vlade.

Iz reda članova Vlade, Skupština imenuje, na prijedlog predsjednika Vlade, članove Vlade koji će rukovoditi pojedinim ministarstvima.

Član 226.

Predsjednik i članovi Vlade uživaju imunitet kao i poslanici u Skupštini Republike.

O pitanju imuniteta člana Vlade odlučuje Vlada.

Član 227.

Svaki član Vlade ima pravo da predlaže razmatranje pojedinih pitanja iz nadležnosti Vlade, da daje inicijative za pripremanje zakona, drugih propisa i opštih akata za čije je predlaganje nadležna Vlada i propisa i drugih akata koje Vlada donosi, kao i da Vladi predlaže utvrđivanje načelnih stavova i smjernica za rad republičkih organa uprave i republičkih upravnih organizacija.

Član Vlade ima pravo i dužnost da, u skladu sa stavom Vlade, predstavlja Vladu u Skupštini.

Svaki član Vlade može podnijeti ostavku.

Član 228.

Predsjednik Vlade saziva sjednice Vlade po svojoj inicijativi ili na zahtjev najmanje pet članova Vlade.

Predsjednik Vlade predstavlja Vladu, saziva sjednice Vlade i predsjedava sjednicama Vlade, potpisuje propise i druge opšte akte koje donosi Vlada i stara se o njihovom sprovođenju, stara se o primjenjivanju poslovnika Vlade i o ostvarivanju saradnje Vlade sa drugim organima i organizacijama.

Član 229.

Vlada je dužna da izvještava vijeća Skupštine Republike o svom radu.

Vlada može predložiti vijeću Skupštine da se odloži razmatranje prijedloga zakona, drugog propisa i opšteg akta Skupštine ili da se, radi razmatranja određenog pitanja, obrazuje zajednička komisija od članova nadležnog vijeća Skupštine i članova Vlade, ili da se sazove sjednica nadležnog vijeća Skupštine na kojoj bi ono izložilo svoj stav.

Član 230.

Vlada je odgovorna za svoj rad svakom vijeću Skupštine u oblasti iz djelokruga tog vijeća.

Vlada može Skupštini podnijeti kolektivnu ostavku.

Ako smatra da nije u stanju da obezbijedi sprovođenje utvrđene politike i izvršavanje zakona, drugog propisa ili opšteg akta Skupštine čije se donošenje predlaže, ili da ne može preuzeti odgovornost za vršenje svoje funkcije ako se ne donese zakon, drugi propis ili opšti akt čije donošenje predlaže, Vlada može postaviti pitanje povjerenja.

Svako vijeće može, na prijedlog najmanje deset poslanika u vijeću, postaviti pitanje povjerenja Vladi.

O pitanju povjerenja Vladi vodi se rasprava i odlučuje na zajedničkoj sjednici Skupštine.

Član 231.

Ako Vlada podnese kolektivnu ostavku ili joj Skupština izglasa nepovjerenje, kao i u drugim slučajevima kad Vladi prestane mandat, ona ostaje na dužnosti, do izbora nove Vlade.

Ako se u roku od tri mjeseca ne izabere Vlada, predsjednik Skupštine donosi odluku o raspuštanju Skupštine i raspisivanju novih izbora.

Član 232.

Organizacije i zajednice mogu, po svojoj inicijativi ili na traženje Vlade iznositi pred Vladu svoja mišljenja i stavove o pitanjima iz njene nadležnosti.

Glava XII

REPUBLIČKA UPRAVA

Član 233.

Za vršenje upravnih poslova u određenim oblastima osnivaju se, u okviru prava i dužnosti Republike, ministarstva.

Ministarstva se osnivaju zakonom.

Zakonom se mogu osnivati i drugi republički organi uprave i republičke upravne organizacije za vršenje određenih upravnih, stručnih i drugih poslova iz okvira prava i dužnosti Republike.

Zakonom se uređuju položaj, prava i dužnosti republičkih organa uprave i organizacija i njihova odgovornost Skupštini i Vladi.

Član 234.

Republički organi uprave i organizacije samostalno vrše poslove iz svoje nadležnosti na osnovu i u okviru Ustava i zakona.

U vršenju poslova iz svoje nadležnosti republički organi uprave i organizacije pridržavaju se i drugih republičkih propisa i opštih akata, kao i smjernica Skupštine i Vlade.

Republički organi uprave i organizacije dužni su da obezbjeđuju sprovođenje zakona, drugih propisa i opštih akata i politike koju je utvrdila Skupština.

Član 235.

Republički organi uprave i organizacije neposredno izvršavaju zakone, druge propise i opšte akte kad je to Ustavom ili zakonom određeno.

Član 236.

Funkcioneri koji rukovode republičkim organima uprave i organizacijama mogu donositi pravilnike, naredbe i uputstva za izvršavanje zakona, drugih propisa i opštih akata Skupštine i propisa Vlade ako su za to ovlašćeni tim propisima, odnosno aktima.

Funkcioneri koji rukovode republičkim organima uprave i organizacijama i drugi funkcioneri koje imenuje Skupština imenuju se na četiri godine.

Član 237.

Funkcioneri koji rukovode republičkim organima uprave i organizacijama, koje imenuje Skupština odgovorni su Skupštini i Vladi za svoj rad, za rad organa, odnosno organizacije kojom rukovode, kao i za stanje u odgovarajućoj oblasti u okviru djelokruga organa, odnosno organizacije kojim rukovode.

Funkcioneri u republičkim organima uprave i organizacijama, koje imenuje Skupština, odgovorni su za svoj rad Skupštini i Vladi.

Član 238.

Funkcioneri koji rukovode republičkim organima uprave i organizacijama dužni su da vijeća Skupštine i Vladu izvještavaju o stanju u odgovarajućoj oblasti uprave i o radu organa, odnosno organizacije kojom rukovode.

Ovi funkcioneri su dužni da vijećima Skupštine i Vladi, na njihov zahtjev, daju obavještenja i objašnjenja o pitanjima iz djelokruga organa, odnosno organizacije kojom rukovode. Oni su dužni davati i odgovore na pitanja poslanika u vijećima Skupštine.

Član 239.

Republički organi uprave i organizacije imaju prema opštinskim organima uprave i organizacijama, u izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata, i vršenju nadzora nad izvršavanjem tih propisa i akata, prava i dužnosti utvrđene Ustavom i zakonom.

Odnosi republičkih organa uprave i organizacija i opštinskih organa uprave i organizacija zasnivaju se na uzajamnoj saradnji, razmjeni iskustava i stručnoj pomoći, kao i na pravu svakog organa uprave, odnosno organizacije da daje inicijativu i mišljenje i da stavlja prijedloge za organizovanje i vršenje službe i za unapređenje stručnog rada i poslovanja organa uprave, odnosno organizacija u određenoj oblasti uprave.

Član 240.

Republički organi uprave i organizacije staraju se o izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata čije izvršavanje spada u nadležnost opštinskih organa uprave i organizacija.

Republički organi uprave i organizacije u staranju o izvršavanju zakona, drugih propisa i opštih akata mogu tražiti od opštinskih organa uprave i organizacija izvještaje o izvršavanju i primjeni zakona, drugih propisa i opštih akata, a mogu u okviru propisa tražiti i druge izvještaje i podatke potrebne za vršenje poslova iz svoje nadležnosti.

Republički organi uprave i organizacije u staranju o izvršavanju zakona mogu davati instrukcije opštinskim organima uprave i organizacijama. Zakonom se može odrediti kad instrukcija ima obaveznú snagu.

Član 241.

Ako opštinski organi uprave, odnosno organizacije ne izvršavaju zakone, druge propise i opšte akte za čije su izvršavanje odgovorni, nadležni republički organ uprave odnosno organizacija upozoriće na to nadležni izvršni organ opštine i preduzeće druge mjere u okviru svojih prava i dužnosti.

Republički organi uprave i organizacije dužni su obezbijediti izvršavanje zakona, drugih republičkih propisa i opštih akata za čije su izvršavanje neposredno nadležni opštinski organi uprave i organizacije, ako i dok ovi organi, odnosno organizacije ne izvršavaju te propise odnosno akte.

Nadležni republički organ u slučaju neizvršavanja zakona i drugih propisa u opštini ili gradskoj zajednici obavještava nadležni organ opštine, odnosno gradske zajednice. Republički organ ima pravo i dužnost da u nadležnom organu opštine, odnosno gradske zajednice pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti funkcionera i radnika opštinskog organa uprave, odnosno organa uprave gradske zajednice, za neizvršavanje zakona i drugih propisa, pod uslovima i na način utvrđen zakonom.

Član 242.

Republički organi uprave i organizacije imaju pravo nadzora nad opštinskim organima uprave i organizacijama radi obezbjeđivanja jedinstvenog izvršavanja zakona, drugih propisa i opštih akata.

Republički organi uprave i organizacije u vršenju nadzora mogu ukazivati opštinskim organima uprave i organizacijama na propise i druge opšte akte koji nisu u saglasnosti sa Ustavom, zakonom, drugim propisima i opštim aktima i predložiti nadležnom organu pokretanje postupka za njihovo usklađivanje sa Ustavom, zakonom i drugim propisom.

Republički organi uprave i organizacije imaju pravo i dužnost da ukazuju Vladi na nezakonite akte skupštine opštine i njenih organa, kao i na njihove akte za koje smatraju da su u suprotnosti sa utvrđenom politikom Skupštine.

Član 243.

U slučaju elementarnih nepogoda, epidemija i kad to druge vanredne okolnosti zahtijevaju, Vlada može republičkim organima uprave i organizacijama dati posebna ovlašćenja u odnosu na opštinske organe uprave odnosno organizacije. U vršenju tih ovlašćenja republički organi uprave i organizacije mogu, dok vanredne okolnosti traju, neposredno organizovati određene akcije i određivati ili neposredno preduzimati i druge mjere koje zahtijevaju vanredne okolnosti na određenom području.

Član 244.

Republički organi uprave i organizacije saraduju sa preduzećima, drugim organizacijama i zajednicama u pitanjima za koja su te organizacije, odnosno zajednice zainteresovane. O tim pitanjima zainteresovane organizacije i zajednice imaju pravo iznositi svoje stavove, mišljenja, primjedbe i prijedloge i na drugi način učestvovati u njihovom rješavanju.

Glava XIII

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

Član 245.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine:

- 1) odlučuje o saglasnosti zakona sa Ustavom;
- 2) odlučuje o saglasnosti drugog propisa i opšteg akta organa društveno-političke zajednice sa Ustavom i zakonom;
- 3) odlučuje da li su drugi opšti akti u saglasnosti sa Ustavom odnosno u suprotnosti sa zakonom;
- 4) odlučuje da li je statut ili drugi opšti akt političke organizacije, društvene organizacije i udruženja građana u saglasnosti sa Ustavom ili u suprotnosti sa zakonom;
- 5) rješava sporove o pravima i dužnostima između Republike i drugih društveno-političkih zajednica, kao i sporove između društveno-političkih zajednica, ako za rješavanje takvih sporova zakonom nije predviđena nadležnost drugog suda;
- 6) rješava o sukobu nadležnosti između sudova i organa društveno-političkih zajednica.

Ustavni sud može ocjenjivati ustavnost zakona i ustavnost i zakonitost propisa i opštih akata organa društveno-političkih zajednica i drugih opštih akata koji su prestali da važe, ako od prestanka važenja do pokretanja postupka nije proteklo više od jedne godine.

Član 246.

Ustavni sud prati pojave od interesa za ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti, obavještava Skupštinu Republike o stanju i problemima ostvarivanja ustavnosti i zakonitosti i daje Skupštini mišljenja i prijedloge za donošenje i izmjenu zakona i preduzimanje drugih mjera radi obezbjeđivanja ustavnosti i zakonitosti i zaštite sloboda i prava građana i organizacija i zajednica.

Član 247.

Ako Ustavni sud utvrdi da nadležni organ nije donio propis za izvršenje odredaba Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, a bio je dužan da takav propis donese, obavijestio o tome Skupštinu.

Član 248.

Ustavni sud može, u toku postupka do donošenja konačne odluke, narediti da se obustavi izvršenje pojedinačnog akta ili radnje koja je preduzeta na osnovu zakona, drugog propisa i

opšteg akta organa društveno-političke zajednice ili drugog opšteg akta čija se ustavnost, odnosno zakonitost ocjenjuje, ako bi njihovim izvršenjem mogle nastupiti neotklonjive štetne posljedice.

Član 249.

Rad Ustavnog suda je javan.

Član 250.

Ustavni sud sastoji se od predsjednika i osam sudija.

Sudije Ustavnog suda biraju se na osam godina i ne mogu biti ponovo birani na istu funkciju.

Predsjednik Ustavnog suda bira se iz reda sudija tog suda na jednu godinu i može biti biran još jedanput uzastopno na istu funkciju.

Predsjednik i sudije Ustavnog suda ne mogu u isto vrijeme vršiti funkcije u državnim i samoupravnim organima.

Predsjednik i sudije Ustavnog suda uživaju imunitet kao i poslanici u Skupštini.

O imunitetu sudije Ustavnog suda odlučuje Ustavni sud.

Član 251.

Predsjednik i sudije Ustavnog suda mogu prije isteka mandata biti razriješeni samo ako sami zatraže da budu razriješeni, ako budu osuđeni za krivično djelo na kaznu lišenja slobode ili ako trajno izgube radnu sposobnost za vršenje svoje funkcije.

Sudiji Ustavnog suda mandat prestaje i kad mu prestane radni odnos po sili zakona zbog sticanja uslova za penzionisanje.

Razloge za razrješenje predsjednika i sudija Ustavnog suda prije isteka njihovog mandata, utvrđuje Ustavni sud i o tome obavještava Skupštinu.

Ako predsjednik ili sudija Ustavnog suda zatraži da bude razriješen, a Skupština ne donese odluku o ovom zahtjevu u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, Ustavni sud će, na traženje predsjednika ili sudije Ustavnog suda, utvrditi da mu je prestala dužnost u Ustavnom sudu i o tome obavijestiti Skupštinu.

Ustavni sud može odlučiti da predsjednik ili sudija Ustavnog suda protiv koga je pokrenut krivični postupak ne vrši dužnost u Ustavnom sudu dok taj postupak traje.

Član 252.

Ako Ustavni sud utvrdi da zakon nije u saglasnosti sa Ustavom, utvrdiće to svojom odlukom koju dostavlja Skupštini.

Skupština je dužna da, u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja odluke Ustavnog suda, uskladi zakon sa Ustavom.

Na zahtjev Skupštine, Ustavni sud može produžiti rok za uskladivanje zakona najduže još za šest mjeseci.

Ako Skupština, u određenom roku, ne usaglasila zakon sa Ustavom, odredbe zakona koje nisu u saglasnosti sa Ustavom prestaju da važe, što će Ustavni sud utvrditi svojom odlukom.

Član 253.

Ako Ustavni sud utvrdi da propis, osim zakona, ili drugi opšti akt organa društveno-političke zajednice nije u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom, poništiće ili ukinuti taj propis ili akt, odnosno one njegove odredbe koje nisu u saglasnosti sa Ustavom ili sa zakonom.

Ako Ustavni sud utvrdi da opšti akt nije u saglasnosti sa Ustavom, odnosno da je u suprotnosti sa zakonom, poništiće ili ukinuti taj akt, odnosno one njegove odredbe koje nisu u saglasnosti sa Ustavom ili koje su u suprotnosti sa zakonom.

Član 254.

Zakoni za koje je utvrđeno da su prestali da važe i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica i drugi opšti akti koji su poništeni ili ukinuti, neće se primjenjivati na odnose koji su nastali prije dana objavljivanja odluke Ustavnog suda, ako do tog dana nisu pravosnažno riješeni.

Propisi i drugi opšti akti doneseni za izvršenje propisa ili drugih opštih akata koji se više ne mogu primjenjivati, neće se primjenjivati od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda, ako iz odluke proizilazi da su ti propisi i akti protivni Ustavu i zakonu.

Izvršenje pravosnažnih pojedinačnih akata, donesenih na osnovu propisa koji se više ne mogu primjenjivati, ne može se ni dozvoliti ni sprovesti, a ako je izvršenje započeto obustaviće se.

Član 255.

Svako može dati inicijativu za pokretanje postupka za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti.

Postupak pred Ustavnim sudom mogu pokrenuti:

1) Skupština Republike i skupština druge društveno-političke zajednice;

2) Vlada Republike, osim za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti propisa koje donosi Skupština;

3) sud, ako se pitanje ustavnosti i zakonitosti postavi u postupku pred sudom;

4) republički javni tužilac, ako se pitanje ustavnosti i zakonitosti postavi u radu javnog tužilaštva;

5) preduzeće, mjesna zajednica ili druga organizacija i zajednica, ako je povrijeđeno njihovo pravo utvrđeno Ustavom ili zakonom;

6) ministar i drugi funkcioner koji rukovodi republičkim organom uprave odnosno organizacijom, svaki u svom djelokrugu, osim za ocjenjivanje ustavnosti zakona kao i ustavnosti i zakonitosti propisa Vlade;

7) Služba društvenog knjigovodstva Bosne i Hercegovine, ako pitanje ustavnosti i zakonitosti nastane u radu Službe;

8) organ koji je po Ustavu i zakonu ovlašten da obustavi izvršenje propisa i drugog opšteg akta organa društveno-političke zajednice zbog njegove nesaglasnosti sa Ustavom i zakonom;

9) organ koji je po Ustavu i zakonu ovlašten da obustavi izvršenje opšteg akta zbog njegove nesaglasnosti sa Ustavom, odnosno suprotnosti sa zakonom.

Ustavni sud može i sam pokrenuti postupak za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti.

Član 256.

Svako kome je povrijeđeno pravo konačnim ili pravosnažnim pojedinačnim aktom, donesenim na osnovu zakona, drugog propisa ili opšteg akta organa društveno-političke zajednice ili drugog opšteg akta, koji prema odluci Ustavnog suda nije u saglasnosti sa Ustavom ili nije u saglasnosti sa zakonom, ima pravo da traži od nadležnog organa izmjenu tog pojedinačnog akta.

Predlog za izmjenu konačnog ili pravosnažnog pojedinačnog akta, donesenog na osnovu zakona, drugog propisa, opšteg akta organa društveno-političke zajednice i drugog opšteg akta, koji prema odluci Ustavnog suda nije u saglasnosti sa Ustavom ili nije u saglasnosti odnosno koji je u suprotnosti sa zakonom, može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u republičkom službenom listu, ako od dostavljanja pojedinačnog akta do donošenja odluke Ustavnog suda nije proteklo više od jedne godine.

Kad sud pravosnažnom odlukom odbije da primijeni propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice ili drugi opšti akt zbog njegove nesaglasnosti sa Ustavom ili zbog njegove nesaglasnosti odnosno suprotnosti sa zakonom, a Ustavni sud utvrdi da takva nesaglasnost odnosno suprotnost ne postoji, svako kome je povrijeđeno neko pravo može zahtijevati izmjenu pravosnažne odluke suda u roku od jedne godine od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda.

Ako se utvrdi da se izmjenom pojedinačnog akta ne mogu otkloniti posljedice nastale usljed primjenjivanja propisa ili drugog opšteg akta koji nije u saglasnosti sa Ustavom ili nije u saglasnosti odnosno koji je u suprotnosti sa zakonom, Ustavni sud može odrediti da se ove posljedice otklone povraćajem u predašnje stanje, naknadom štete ili na drugi način.

Član 257.

Državni organi, preduzeća i druge organizacije i zajednice, kao i nosioci samoupravnih, javnih i drugih društvenih funkcija, dužni su Ustavnom sudu, na njegov zahtjev, davati podatke i obavještenja potrebna za rad Ustavnog suda i preduzimati, po nalogu Ustavnog suda, radnje koje su od interesa za vođenje postupka.

Član 258.

Ustavni sud donosi odluke i rješenja većinom glasova svih sudija Ustavnog suda.

Sudija Ustavnog suda koji izdvoji mišljenje ima pravo i dužnost da ga pismeno izloži i obrazloži.

Član 259.

Ustavni sud donosi odluke, po pravilu, na osnovu javne rasprave.

Član 260.

Kad je u toku postupka zakon, drugi propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice ili drugi opšti akt doveden u sklad sa Ustavom ili zakonom, ali nisu otklonjene posljedice neustavnosti, odnosno nezakonitosti, Ustavni sud može odlukom utvrditi da zakon, drugi propis ili opšti akt nije bio u saglasnosti sa Ustavom ili zakonom, odnosno da je bio u suprotnosti sa zakonom. Ova odluka Ustavnog suda ima isto pravno dejstvo kao odluka kojom se utvrđuje da je zakon prestao da važi, odnosno kojom se ukida i poništava drugi propis ili opšti akt.

Član 261.

Odluke Ustavnog suda su obavezne i izvršne.

U slučaju potrebe, izvršenje odluka Ustavnog suda obezbjeđuje Vlada Republike.

Ustavni sud može zahtijevati da se prema odgovornom licu preduzmu mjere zbog neizvršenja odluke Ustavnog suda.

Član 262.

Odluke Ustavnog suda objavljuju se u republičkom službenom listu, kao i u službenom glasilu u kome je objavljen propis ili opšti akt organa društveno-političke zajednice, ili na način na koji se objavljuje drugi opšti akt o kome je Ustavni sud odlučivao.

Član 263.

Postupak pred Ustavnim sudom i organizaciju Ustavnog suda uređuje Ustavni sud.

Glava XIV

VRHOVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE
I REPUBLIČKO JAVNO TUŽILAŠTVO

Član 264.

Vrhovni sud Bosne i Hercegovine:

- 1) utvrđuje načelne stavove i načelna pravna shvatanja radi jedinstvene primjene zakona u sudovima;
- 2) odlučuje o redovnim pravnim sredstvima protiv odluka sudova i u prvostepenom postupku, kad je to zakonom određeno;
- 3) odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima protiv prvosnažnih odluka sudova u Republici;
- 4) odlučuje u upravnom sporu, kad je to zakonom određeno;
- 5) rješava u slučajevima predviđenim zakonom sukob nadležnosti između sudova;
- 6) vrši druge poslove određene zakonom.

Vrhovni sud obavještava Skupštinu Republike o zapažanjima u praćenju društvenih odnosa i pojava i o ostvarivanju zakonitosti u radu redovnih sudova.

Član 265.

Funkciju javnog tužilaštva, u okviru prava i dužnosti Republike, vrši republički javni tužilac.

Član 266.

Republički javni tužilac ulaže pravna sredstva za koja je ovlašten zakonom u stvarima za koje je nadležan Vrhovni sud i vrši druge poslove određene zakonom.

Glava XV

DAVANJE SVEČANE IZJAVE

Član 267.

Svečanu izjavu prilikom stupanja na dužnost daju poslanici u Skupštini Republike, članovi Predsjedništva Republike, predsjednik i članovi Vlade Republike, ministri i drugi republički funkcioneri koje bira ili imenuje Skupština Republike, predsjednik i sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predsjednik i sudije Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine i drugih sudova određenih zakonom.

Članovi Predsjedništva Republike, predsjednik i članovi Vlade Republike i sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine daju svečanu izjavu na zajedničkoj sjednici Skupštine Republike.

Tekst svečane izjave glasi:

Svečano izjavljujem da ću povjerenu dužnost obavljati savjesno, pridržavati se Ustava i zakona, zalagati se za ljudska prava i slobode i da ću u svim prilikama štiti interese Bosne i Hercegovine kao nezavisne i demokratske države ravnopravnih naroda i građana Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.

DIO ČETVRTI

PROMJENA USTAVA REPUBLIKE BOSNE I
HERCEGOVINE

Član 268.

1. Prijedlog da se pristupi promjeni Ustava Republike Bosne i Hercegovine mogu podnijeti: svako vijeće Skupštine Republike, Predsjedništvo Republike, Vlada Republike i najmanje 30 poslanika u Skupštini.

O prijedlogu da se pristupi promjeni Ustava Republike Bosne i Hercegovine odlučuje Skupština na zajedničkoj sjednici Skupštine.

2. Nacrt akta o promjeni Ustava utvrđuje Skupština na zajedničkoj sjednici Skupštine.

Nacrt akta o promjeni Ustava Skupština stavlja na javnu raspravu.

3. Nakon provedene javne rasprave o nacrtu akta o promjeni Ustava, Komisija za ustavna pitanja Skupštine utvrđuje prijedlog akta o promjeni Ustava.

O prijedlogu akta odlučuje Skupština na zajedničkoj sjednici Skupštine. Promjena Ustava usvojena je ako za nju glasa dvije trećine od ukupnog broja poslanika svakog vijeća Skupštine.

4. Akt o proglašenju promjena Ustava donosi Skupština na zajedničkoj sjednici Skupštine.

5. Ustav Republike Bosne i Hercegovine može se mijenjati ustavnim amandmanima ili ustavnim zakonom.

DIO PETI

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 269.

Pod izrazom u Ustavu "pripadnici drugih naroda koji žive u Republici" ili "pripadnici drugih naroda koji u njoj žive" podrazumijevaju se narodnosti odnosno nacionalne manjine u Republici Bosni i Hercegovini.

Član 270.

Za sprovođenje Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", br. 4/74) i obezbjeđenje prelaska na njegovo primjenjivanje donesen je Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 4/74).

Član 271.

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine stupio je na snagu danom proglašenja - 25. februara 1974. godine.

Član 272.

Prečišćeni tekst Ustava Republike Bosne i Hercegovine obuhvata: Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa Ustavnim zakonom za sprovođenje Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 4/74), Ustavni zakon o izmjeni Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 9/76), Ustavne amandmane I do IV na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 21/76), Ustavni zakon o izmjeni Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 23/77), Amandmane V-XII na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana V-XI na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 21/81), Amandmane XIII-XIX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana XIII-XVIII na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 10/84), Amandmane XX-LVIII na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana XX-LVII na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 13/89), Zaključak o redakcijskim ispravkama u tekstu Amandmana XX do LVIII na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 2/90), Ustavni zakon o produženju mandata delegata u skupštinama društveno-političkih zajednica i funkcionera koje skupštine društveno-političkih zajednica biraju ili imenuju ("Službeni list SRBiH", broj 7/90), Amandmane LIX-LXXX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine sa Ustavnim zakonom za sprovođenje Amandmana LIX-LXXIX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 21/90), Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona za sprovođenje Amandmana LIX-XXIX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", broj 29/90), Autentično tumačenje članova 19. do 22. Ustavnog zakona za sprovođenje amandmana LXXIX na Ustav SRBiH ("Službeni list SRBiH", broj 34/90), Uredbu o izmjeni naziva Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 1/92), Uredbu o ukidanju dosadašnjeg Republičkog štaba teritorijalne odbrane i obrazovanju Štaba Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 1/92), Uredbu sa zakonskom snagom o utvrđivanju privremenog grba i zastave Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 4/92), član 2. Uredbe sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 4/92), Uredbu sa zakonskom snagom o izmjeni Amandmana LIV na Ustav Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 5/92) i Uredbu sa zakonskom snagom o dopuni Amandmana LXXIII na Ustav Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", broj 9/92), Uredbu sa zakonskom snagom o provođenju odluke republičkog referenduma ("Službeni list RBiH", broj 3/93), u kojima je označen dan stupanja na snagu Ustava, ustavnih amandmana, ustavnih zakona, uredbi sa zakonskom snagom i njihovih pojedinih odredaba.

120

Na osnovu Amandmana Li tačka 5. stav 3. na Ustav Republike Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na prijedlog Vlade Republike Bosne i Hercegovine, donosi

UREDBU SA ZAKONSKOM SNAGOM O PLATAMA I DRUGIM LIČNIM PRIMANJIMA RADNIKA ZA VRIJEME RATNOG STANJA ILI U SLUČAJU NEPOSREDNE RATNE OPASNOSTI

Član 1.

Ovom uredbom uređuje se način utvrđivanja i isplate plata i drugih ličnih primanja radnika u radnom odnosu u preduzeću, holding preduzeću, ustanovi, fondu, banci i drugoj finansijskoj organizaciji, organizaciji za osiguranje, zadrugi i drugom obliku saradnje i zajedničkog poslovanja sa stranim licem, komori, sindikatu, društvenoj i političkoj organizaciji (u daljem tekstu: preduzeće ili drugo pravno lice) i radniku u radnom odnosu kod radnih ljudi koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom, odnosno ličnim radom i sredstvima u svojini građana, odnosno kod građansko-pravnog i fizičkog lica u poljoprivrednom gazdinstvu, predstavništvu stranih firmi i diplomatskom i konzularnom predstavništvu u Republici Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: poslodavac).

Odredbе ove uredbe odnose se i na radnike u radnom odnosu u državnom organu, Narodnoj banci Bosne i Hercegovine i Službi društvenog knjigovodstva Bosne i Hercegovine, ako zakonom ili drugim propisom nije drukčije određeno.

Član 2.

Plata radnika utvrđuje se prema vrsti i složenosti poslova, izraženo po stepenima stručne spreme u okviru odnosa između najniže i najviše plate.

Odnos između najniže i najviše plate iznosi 1:5.

Vlada Republike Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva rada i socijalne politike i Ministarstva finansija, utvrđuje za svaki mjesec najnižu platu.

Podatak o najnižoj plati iz stava 3. ovog člana objaviće se u "Službenom listu RBiH".

Član 3.

Osnovicu za obračun plate radnika iz stava 2. člana 1. ove uredbe čini najniža plata utvrđena u stavu 3. člana 2. ove uredbe.

Član 4.

Platu pojedinog radnika u okviru odnosa iz stava 2. člana 2. ove uredbe utvrđuje direktor preduzeća ili drugog pravnog lica odnosno drugi ovlašteni radnik.

Platu direktora preduzeća ili drugog pravnog lica utvrđuje u okviru odnosa iz stava 2. člana 2. ove uredbe nadležni organ u preduzeću ili drugom pravnom licu određen opštim aktom.

Plata iz st. 1. i 2. ovog člana utvrđuje se zavisno od stepena stručne spreme odnosno stepena naučnog zvanja utvrđenog zakonom odnosno opštim aktom preduzeća ili drugog pravnog lica, odnosno poslodavca za obavljanje poslova.

Plata radnika obračunata u skladu sa st. 1. i 2. ovog člana uvećava se za 0,5% za svaku godinu penzijskog staža.

Član 5.

Kod utvrđivanja plate iz st. 1. i 2. člana 4. ove uredbe direktor preduzeća ili drugog pravnog lica odnosno drugi ovlašteni radnik, odnosno nadležni organ određen opštim aktom dužan je obezbijediti relativne odnose između grupa poslova utvrđenih opštim kolektivnim ugovorom.

Član 6.

Preduzeće ili drugo pravno lice odnosno poslodavac ako zbog nelikvidnosti ili drugih okolnosti ne može izvršiti isplatu plata u novcu, isplatu plata može izvršiti u naturi.

Ako preduzeće ili drugo pravno lice odnosno poslodavac isplatu plate vrši u smislu stava 1. ovog člana dužno je obračunati i platiti poreze i doprinose iz plata najkasnije u roku od sedam dana od dana isplate plata.

Osnovicu za obračun poreza i doprinosa iz plate čini protuvrijednost plate isplaćene u naturi, obračunate u skladu sa ovom uredbom.